MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA ART I POLÍTICA

Preu: 30 cèntims - Corts Catalanes, 589 - Tel. 11430 - Subscripció: 3'50 pessetes trimestre

Any VI. Núm. 274 - Barcelona, dijous, 3 de maig de 1934

BIBLIOTECA ARÚS

Després dels dos darrers diumenges

Ja fa un quart de segle que algú va dir que Catalunya era el Piamont d'Espanya

LA CATALUNYA QUE ES FA

L'obra és la força

Mentre a Madrid les dretes s'afanyen a desnaturalitzar la República i a vincular-la a una política igual del tot a la de la Restauració, sense adonar-se que els temps han canviat, a Catalunya assistim a la naixença d'una consciència collectiva que s'elabora a batzegades, amb una llei de turbulència intermitent, com un moviment telúric, però amb una força irresistible que arrossega amics i adversaris dins d'una acció comuna, totalitària. I aquest corrent transcendeix de les fites de Catalunya. El centre de gravetat de la República es desplaça cap a nosaltres.

I aquest fet, que d'un temps ençà es constata cada dia més, ha estat possible i efectiu a mesura que Catalunya entra pràcticament en la plenitud de les seves funcions autònomes.

No hi ha dubte que assistim a un moment dels denominats històrics, que ultrapassa la comprensió dels mateixos homes que hi prenen part i que sembla dirigit per aquest pensament misteriós que regeix les masses dels homes i que els antics atribuïren als astres; Bossuet a una intervenció directa, diríem normal, de la Divinitat, i més endavant s'ha volgut vincular a l'economia del món. El fet és que Catalunya, en arribar la República, semblà naufragar dins d'una política multitudinària, caòtica, centrada per una individualitat que només sentimentalment podia donar un sentit d'unitat a la confusió i a la justa posició de tants d'elements diversos. En aquest sentit podíem creure'ns més endarrerits que a la resta de la República, aparentment més organitzada i coherent. Segons les normes de la política usual, podíem creure que tot plegat anava cap a una situació de dretes; més quan les dretes catalanes, controlades per la Lliga, oferiren un panorama més europeu que les teològiques i desaforades dretes espanyoles. Però els que ho calcularen no tenien present que la vitalitat de la nostra terra, en aquest moment, fou prou gran per a fer néixer una tercera cosa; una consciència republicana de govern que, rebutjada primer pels polítics, s'ha imposat fins al punt d'obligar totes les esquerres a coaligar-se en un sentit de construcció i de cercle democràtic. Aquest corrent ha destruït tota esperança de les dretes. Un triomf efímer de la Lliga, degut a la divisió dels partits d'esquerra, triomf no tan solament legítim, sinó mal guanyat, amb mala fe, no féu sinó ensorrar el convenciment que tenia el poble dins l'ànima de tots els dirigents dels partits d'esquerra. Llavors renasqué la confiança, precursora de l'èxit. Les dretes veieren com els fugia la direcció política del país, i les esquerres, aquest cop més afinades, començaren de saber interpretar la voluntat del poble, que era d'ésser ben governat. I aquest instint de bon govern, a Catalunya és el resultat de l'existència d'un gran sentiment patriòtic que sap donar un sentit totalitari al concepte de política, tant dins el pensament de les masses, com dins el dels polítics dotats d'alguna sensibilitat. I aquest instint ha dictat a tots la bona norma a seguir. Es més; ha orientat la política catalana cap a un intervencionisme dins la general de la República, que és la manera més segura d'afirmar la nostra personalitat com a poble; i són precisament els sectors que sentien més intensament el catalanisme i que per això foren titllats de separatistes els que amb més força reaccionen en un sentit d'invasió política en un sentit netament republicà.

La manifestació del passat diumenge fou com una demostració del que diem. Veient l'estrella solitària vetllant contra les boires de l'Escorial, observant amb quina passió tothom es dreçava per exigir que la República no perdi el seu sentit republicà, vèiem clar que l'instint vital ha donat el bon consell i que l'autonomia de Catalunya i la República són dues coses consubstancials l'una amb l'altra.

A Madrid, per aquests dies, han resolt una crisi a gust de les dretes i amb por davant les esquerres. En comptes de prestar un sentit creador a la República, hom prefereix el quietisme, la penombra, l'encofurnament. Com a novetat, una amnistia que serveix per a recular uns quants anys. Tot és vell i decrèpit, com si pel país no hagués passat la ventada del 14 d'abril.

I a tot Espanya només hi ha això: la recaiguda en les malalties d'antany, o el nou pensament simbolitzat per Catalunya. Aquest pensament que vol dir associació de les masses populars a l'obra dels governs; voluntat d'ésser, ambició. I, sobretot, un patriotisme format de matèria viva, lluny de les farses patriòtiques oficials, tan cares a la monarquia d'Annual i Cavite, avui dia representada pels Gil Robles, Calvo Sotelo, Goicoechea, etc.

Catalunya, per ésser ben bé ella, cal que compleixi la seva missió de redreçar tot Espanya. La nostra obra serà la nostra força.

Manifestants de diumenge, sota la pluja

Degut a la festa del Primer de Maig, que s'escaigué dimarts passat, aquest número de MIRADOR surt amb un lleu retard que els nostres lectors sabran excusar

De Dijous — a Dijous

Floració nocturna

Una de les Festes de Primavera més reeixides ha estat la Fira de Flors de la Rambla. Fins la gent insensible a les parades colorides i gerdes que porten tant de conhort a les ferides de la ciutat i bescanvien, una hora o altra, prosa per poesia, es deturava meravellada davant el devessall de toies i cistelles i es resistia a tornar a casa sense un pom de clavells o un manat de tulipes.

Avesats els ulls a les flors a ple sol, descobrien un encís nou en les flors amarades de llum artificial i sota un dosser de banderoles: el recinte flòrid se'ls abellia com un saló tancat i l'asfalt lluent adquiria qualitats de parquet. Amb un jazz entremig, no hi hauria hagut dancing comparable.

Si la metròpolis pot titllar-se d'antigeòrgica, no és gens estrany que el nostre esperit s'agradi de les flors en els pitgers, dins la nit, tot deixant que el sol les vivifiqui o les fustigui als bancals. Per això no fóra gens desencertat que les flors, a ciutat, fossin també noctàmbules.

Recordem la gestació de la rosa. Al moment de calma en què el Vespre enganxava el carro de la Nit, el carro del Sol s'aturà a l'horitzó. Era rodejat de núvols d'or i de porpra, que formaven al cel un caos radiant. Els astrònoms caldeus prengueren aquest fenomen insòlit per un meteor, i passaren la nit admirant-lo. Però els mortals ignoren els secrets dels déus. El fenomen era un vel brillant, sota el qual el déu del dia esperava Venus, la reina de la beutat. Ella arribà a la cita, duta per una estrella a la qual es donà el seu nom. Els amants baixaren a una illa de la mar de Síria coberta de pinedes, dins les quals no trigaren gaire a perdre's. Apolló, per tal d'assegurar el pas de Venus, la sostenia dolçament en els seus braços i la lluna illuminava amb els seus raigs pàllids aquesta primera entrevista. Ai las, sospirava Venus, que bella es aquesta nit! El vostre regne no val pas el de la vostra germana. Per què tanquem els ulls quan fa tan bo de vetllar? Aquesta nit, massa curta, fou una alternativa feliç de dolços propòsits i de silencis més dolços encara. Febus acabà en poques hores la seva carrera, i els amants, contents de no haver estat sorpresos, es separaren, tot prometent-se una cita nova. Però Flora, envejosa de l'esposa infidel de Vulcà, denuncià la seva flaquesa fent sorgir grans feixos d'una flor admirable en tots els indrets on havia reposat la deessa i el perfum de la qual traïa, bo i pujant fins a l'Olimp, el mancament de Venus. Aquesta flor fou anomenada amb el mateix nom de l'illa on s'havien trobat les dues divinitats: Rhodon, mot grec que significa encara rosa.

Mentre esperem l'exhibició de flors a la Rambla en plena nit, com en les festes darreres, ens caldrà cercar compensació a les botigues de flors que perllonguen l'exposició fins després de tancada la venda, dins un doll de llum valorador, a manera dels projectors que multipliquen la bellesa plàstica de les girls, i on les camèlies i les gardènies són presentades dins un estoig de paper d'argent mat, les assutzenes eixint d'un cistell enllaçat amb seda roja i els blauets al centre d'un volant d'organdí blanc, mentre evoquen, amb una intimitat de cambra perfumada, la missió que els atribueix el poeta:

Si l'une, dès l'aube éveillée
s'ouvre et se ferme tour à tour,
l'autre s'endort sous la feuillée,
et du soir attend le retour,
pour marquer l'heure de l'amour
et les plaisirs de la veillée.

S.

MIRADOR INDISCRET

«Plumes» i barrets forts

Diumenge, mitja hora abans de l'assenyalada per a tenir lloc la manifestació antifeixista, el senyor Companys no acabava de decidir-se. Amb la pluja que queia, es posaria un *pluma* i un barret fort, o bé l'aguantaria estoicament enfundat dins del seu abric i el seu capell de feltre?

—*Pluma* i barret fort—hom advertí al president — no s'adiuen gens ni gota! No ho féssiu pas. Són coses que tenen un cert aire feixista...

L'arribada de l'Alavedra, amb *pluma* i capell fort, no fou suficient per esvair els dubtes, i el senyor Companys repudià el *pluma* i l'*hongo*.

Per això, quan el senyor Nicolau d'Olwer pujà dalt la tribuna installada davant del Colon, l'Alavedra va voler venjar-se:

—Ja ho ha vist, senyor president. El senyor Nicolau d'Olwer, que és un *dandy* perfecte, vesteix *pluma* negre i barret fort.

—Això no és un *pluma*—va fer amb recança el senyor Companys—. Es una funda d'Underwood!

Internacionalisme

Els rotaris barcelonins celebraren l'altre dia, al Ritz, un banquet en honor de llur President suprem, Mr. John Nelson.

El menú estava redactat en català i en castellà, en demostració, potser, d'internacionalisme.

Els plats havien estat triats de manera, també, que tothom quedés content. Darrera d'unes faves estofades a la catalana, fou servida, per exemple, una crema a l'espanyola.

Ultra els plats, apareixien anotades al menú les finalitats del Rotary Club, una de les quals, que esmentem com a mostra, és la d'emprar la bona fe com a norma dels negocis.

Aquestes finalitats estaven transcrites en català sense cap introducció ni comentari, però la transcripció castellana anava encapçalada així:

«*Los fines rotarios son seis, y, según la última versión española, consisten en estimular y fomentar...*»

Segons la darrera versió espanyola?

Aquest paràgraf fa sospitar que les finalitats dels rotaris deuen canviar segons les versions.

Qui sap si guanyen, en castellà!

Una flor de discòrdia

No és cap secret. El guanyador de la Flor Natural dels Jocs Florals d'enguany és el joveníssim poeta Janés.

En Perarnau la tenia ja coll avall.

—En Lòpez-Picó — diu a tothom que l'escolta — m'havia afirmat en repetides ocasions que la flor ens la disputàvem En Perramon i jo, amb moltes més probabilitats de part meva...

En Janés, en canvi, explica tot cofoi:

—Des del primer dia, Lòpez-Picó va dir que calia premiar la meva poesia i tirar al cove tota la resta de composicions rebudes.

Nosaltres, neutrals.

Teatre aristocràtic

La *troupe* selecta que capitaneja Luis de Satrústegui obsequiava, l'altre dimarts, al teatre Barcelona, les famílies aristocràtiques amb una *Luisa Fernanda* d'allò més castís.

Les primeres escenes lliscaren bé, però en aparèixer la Luisa Fernanda, representada per la senyora Fulgencia Rodríguez de Bonastre, el distingit públic prorrompé en un remoreig gens delicat, degut al fet que la bona senyora té una còrpora imponent i que En Vendrell, que feia de Javier Moreno, es veia encara més menut al seu costat. La impressió fou tan forta, que l'afonia se n'apoderà.

—Em sembla que el públic no ha estat massa correcte, tractant-se d'una funció benèfica per aficionats — comentava un bona fe, al primer entreacte.

—Bé, veuràs, com que també es tracta d'una sastressa...

Uns graus més

En canvi, la Carolina, a càrrec de la senyora Anita Fàbregas de García, fou objecte, des del primer moment, d'un acolliment entusiàstic.

—Quina veu més melosa i vellutada; No tem pas els aguts! I com s'ha d'esforçar En Vendrell per a no fer un mal paper!

—Qui és la dameta?

—Oh, aquesta pertany a la *crème*!

Decepció?

Hi havia una gran expectació per tal de veure el conjunt de damiselles cantant allò de *la sombrilla de encaje y seda*, perquè hom creia que cadascuna rivalitzaria a lluir un vestit més elegant i confeccionat expressament, però, en realitat, no n'hi hagué cap que cridés l'atenció, a l'extrem que s'arribà a criticar la poca traça a portar el capell que denotaven algunes d'elles, així com llur gest massa encongit.

Entre la *gente del pueblo de Madrid, vareadoras y vareadores*, es veien Carlos Vázquez i Jaime Villavechia, tot marcant un xotis impecable.

—*Que monos están*! — exclamà la senyoreta Negrevernis al seu *pollo*.

—*Y en plena cuchipanda*!—afegí aquell.

Sort de la finalitat filantròpica de la vetllada!

Els èxits de la Llei de Conreus

El *Full Oficial* de dilluns reportava que a la manifestació de diumenge passat hi havia una representació del *Partit Català Propietari*, amb una pancarta que deia: «Ha arribat l'hora de la independència. Aunemnos!»

Els senyors de la Lliga després diran si no ha servit de res l'actuació del diputat senyor Romeva en la discussió de la Llei de Conreus. Ja ho poden veure, una manifestació amb rabassaires i propietaris i tot.

Compte, rabassaires!

Abans d'ésser aplicada, la Llei de Conreus ja guanya batalles. Els funcionaris de la Generalitat són dels primers convertits. El retorn al camp serà aviat un fet si la crida que fa l'Associació de Funcionaris en el darrer número del seu *Butlletí* mensual és escoltada.

Diu textualment:

«Feu-vos cooperativistes. Companys associats: Ja us heu inscrit en els rengles de la *Cooperativa General de Conreu de Barcelona i Comarca?*

Serveis d'articles de menjar i beure garantits purs, a domicili, a preus sumament avantatjosos.

Si desitgeu detalls, demaneu-los a la nostra Secretaria.»

Segurament aquest ha estat un dels motius per què els rabassaires s'han apressat a demanar una prompta aplicació de la Llei. No fos cas que...

Francesc Pujols a Vilanova

En temps de la dictadura Francesc Pujols hagué de suspendre a Vilanova la conferència que hom havia organitzat amb motiu de la III Exposició d'Art del Penedès. Ara — dijous passat — Pujols tornà a Vilanova per a rependre la conferència suspesa governativament en 1929.

A propòsit d'aquell incident, Pujols treu a relluir la figura del municipal encarregat d'executar la suspensió. I diu:

—Quin municipal! No n'havia vist mai un de semblant. Vaja, que no calia pas ferli una cara nova perquè ja la tenia!...

* * *

Seguidament, En Pujols, parlant de la multa governativa que ocasionà aquella conferència — unes 1,700 pessetes, segons sembla — féu aquestes amicals consideracions a l'auditori:

—Amb franquesa: les conferències no les havia cobrades mai. Ara, que aquella va ésser la primera que vaig pagar.

* * *

—I arran de la suspensió — prossegueix Pujols — aquella conferència adquirí una gran popularitat. Tots els amics me la van fer explicar. La vaig haver de donar una pila de vegades d'un a un.

* * *

El dia de la conferència, Joaquim Mir presentà el capellà de l'hospital de Vilanova a Francesc Pujols. El filòsof de Martorell es mostrà encantat de la coneixença:

—Ah, caram! Vostè i jo som companys de treball; som del mateix ofici.

—Sí, ja sé que ha inventat una religió — subratllà el mossèn.

—Ep, alto! — digué En Pujols —. Jo no he inventat res. Només l'he descoberta.

* * *

—Vostè encara es farà dels nostres. Potser encara el veurem sant.

—Ja m'agradaria, senyora. Seria Sant Francesc Pujols.

Altres temps, altres costums

Som a un jutjat municipal. Un grapat d'individus s'esperen per a assistir a un judici de faltes. S'obre una porta i treu el cap un agutzil que, adreçant-se a un guàrdia d'assalt, li diu:

—On vas amb això? No veus que no ho pots aguantar?
—Si el que jo voldria és que ell m'aguantés a mi!

(c) Ministerio de Cultura 2006

—*Me hará el favor, cabo.*

L'altre, amb aire de dignitat ofesa, la mà a l'alçada del rostre, com si servís de fre, replica, amatent, en català:

—Caporal!

* * *

Som a la plataforma d'un 21. Un home hirsut, d'indumentària descuidada, amb un rostre color de nicotina i un bigoti esburifat que, de tant en tant, deixa entreveure unes dents negres i corcades, parla amb un company seu, en un castellà sec i agressiu. Amb aire provocador, s'expressa amb veu de tro, amb l'afany, sembla, que tot el tramvia s'assabenti de les banalitats que diu.

I heus ací que un jove guàrdia d'assalt, que malda inútilment per a encendre una cigarreta amb un encenedor rebel, s'adreça al garlaire en un català castís:

—Voleu fer el favor de donar-me foc?

L'altre s'executa de mal grat i amb una mirada assassina que li envejarien els Flores, Pasos Largos i altres bandits de la serra de Ronda.

* * *

Aquests dos fets no tenen importància. Però no deixen de fer una certa gràcia a tots aquells que estàvem acostumats a l'*hable usted en cristiano* i altres floretes, que ens dedicaven els malcarats i mal educats, que s'han vist obligats a cedir l'uniforme a la jovenalla atenta d'ara. Miracles del traspàs de serveis. Altres temps, altres costums.

Diàleg caçat al vol

—Què et sembla de *Fènix, o l'esperit de la Renaixença?*

—Doncs que Estelrich orseja massa.

—I de l'estil?

—Excessivament ampullós.

—I del lèxic?

—Sovintegen els mots savis, però en contrast amb un cert desordre en les flexions verbals; per exemple: tan aviat escriu «acomplerta» com «acomplida»...

—Crec que es pot dir de les dues maneres.

—Ja és hora de no divagar! I en l'ús de les preposicions, us trobeu que «topa *amb*» i «topa *en*»...

—Potser és degut a les presses...

—Més aviat diria al veïnatge amb Josep Pla, que encetà les edicions de la Biblioteca Catalana d'Autors Independents.

—Veus, això d'«independents», pel que fa a ambdós escriptors, és una troballa!

La insignificància de dos-cents anys

En el viatge a Amèrica del Nord que darrerament ha efectuat el pintor i col·leccionista Manuel Rocamora, l'interès d'aquest per les coses inherents a la indumentària el portà al Brooklyn Museum.

Revisant peces d'aquest gènere, Rocamora es fixà en un parell de guants sobre la fitxa dels quals constava un anacronisme de dos segles. Volent posar els punts sobre les is, reclamà la rectificació.

L'encarregat de fer-la, però, que pel que es veu, submergit en els vestits, deu ésser de la mànega ampla, contestà al nostre viatger:

—Només dos segles, diu? Fugi, home; no val la pena! Ja està bé.

Les frases sublims

El senyor R. posseeix a Sitges una finca amb un mirador abalançat sobre el Mediterrani, que, així, s'introdueix sota la finca.

En aquest mirador un dia, l'inefable Carlos Vázquez fumava un cigarret, atret per la immensitat.

De sobte, fent gala de l'enginy que acompanya la seva pintura, exclamà:

—*Y pensar que tengo el Mediterráneo por cenicero!*

"Sottisier"

Es diu que els francesos no són molt forts en geografia; alguns dels nostres periòdics no ho són més. Així, el més gran rotatiu de la nostra ciutat publicà l'altre dia una informació sobre els esdeveniments de Bucarest, sota el títol: *Hungria.*

La Veu ha volgut fer més encara. Publicà el dimecres passat un gravat amb el títol: *Els pretendents a la Corona d'Austria.* En la foto es veu: la princesa Ileana i un arxiduc molt conegut a Barcelona per les seves aficions a l'aviació. Els redactors de *La Veu* no ho coneixen, perquè li diuen: Otó d'Habsburg. Es diu Antoni.

"Real" encara?

Fa uns pocs mesos, passà per Barcelona un metge hongarès que pronuncià una conferència davant aquells socis del Conferència Club que tenen interès... en qüestions de rejoveniment. Poc després sortí un llibre de l'illustre doctor, imprès a Barcelona, l'any del Senyor 1933. Sota el nom de l'autor, es llegeix: «Correspondiente de las *Reales* Academias de Sevilla y Málaga.»

Les Acadèmies de Madrid ja no són *reales*. Les de províncies, encara sí?

Un èmul de Samsó

Com que aquella precocitat de Grau-Sala només va a cal perruquer quatre vegades l'any, un cop cada estació, passeja una magnífica cabellera que fa girar pels carrers tanta gent com la magnífica barba del pintor Vicente. L'altre dia li tocava. I es feia pelar, mig endormiscat, tot i enyorant aquell noucents que no ha viscut, i inventant mentalment poètics paisatges ideals, fets de blau-cels, roses tendres i mànigues de pernil. Però res no priva que els poetes es despertin quan senten el dring de les pessetes. I el nostre home va plegar ràpidament el ram dels poètics paisatges ideals quan va sentir el que deia un altre parroquià al barber que l'afaitava.

—He llogat un gran local — deia aquell client —, per a instal·lar-hi un bar, i m'agradaria que el decorés aquell pintor que va fer aquells ninots del Moka.

—Servidor—va exclamar, ràpid, En Grau-Sala —. L'autor sòc jo.

—Va bé, jove! Li encarregaré la decoració. Però m'hauria d'enderrocar unes columnes que em treuen la visual.

—Home!—va fer el pintoret, amb aquell aire ofès de l'artista que el prenen per manobre.

—Ja veurà... Ho deia per la cabellera.

Aquell bon home havia confós la cabellera d'En Grau-Sala amb la de Samsó, i les columnes del seu bar amb les del temple de Dagó.

ELS ABNEGATS PRECURSORS

Cristòfor Juandó i Rafecas

No és pas que l'hagi estudiada a fons, però només esguardant-la de biaix, d'aquella manera amb què ens trobem encarats amb la vida d'alguns homes notables — inesperadament i sense aportar-hi un apetit decididament biogràfic —, m'ha estat permès de constatar que Cristòfor Juandó i Rafecas fou un home important, merexedor innegable d'algunes ratlles d'afecte i de record en tots els llibres i articles que s'escriguin a l'entorn dels precursors de l'aviació.

Cristòfor Juandó fou aquell tipus d'home que no acaba de tocar de peus a terra i que es somia vingut al món per a meravellar-lo amb els seus invents i intrigar-lo amb les seves genials descobertes. Aquell tipus que pressent en la freda i blanca resplendor de la lluna la possibilitat d'un contacte més o ménys íntim amb el nostre planeta; que es crema les celles planejant imaginaris submarins que permetrien l'estudi a consciència de les màgiques i gelatinoses plantes marines i dels estrafolaris monstres abissals; que vegeta idíl·licament dins l'impalpable paradís dels microbis i a les nits té desvetllaments d'allucinat durant els quals tant pot anar a cavall d'una estrella de foc com pot rodolar per les regions siderals embolicat dins una nebulosa de gas pobre.

A l'entorn de Juandó eren infinits els invents que s'anaven cuinant pacientment, per bé que de tots plegats el que l'inventor acariciava amb els dits més enfebrats d'illusió i responsabilitat era el de poder arribar a portar a terme la construcció d'un aparell volador amb el qual no s'estava de preconitzar que realitzaria viatges a velocitats mai sospitades.

L'any 1904, Juandó posà a la venda, editat per Antoni López Robert, un fascicle modest i inefable, les dades i orientacions del qual ens presenten aquest inquiet inventor vilanoví com un dels més curiosos precursors de l'aviació moderna. La portada del llibre, previ el retrat del seu autor — front ample, actitud aplomada d'home responsable, barbes abundants i patriarcals —, diu textualment:

NAVEGACION AEREA AVIACION

Mejor dicho

AVEGACIÓN

Compuesta del latín
Avis-ego-actio
Ave-yo-acción

Como

NAVEGACIÓN

Compuesta del latín
Navis-ego-actio
Nave-yo-acción

SU SOLUCIÓN

Puesta al alcance de todo el mundo

POR

CRISTÓBAL JUANDÓ Y RAFECAS

Miembro del Aéreo Club de Francia

Seguidament ve una generosa dedicatòria *A la Humanidad pasada, presente y futura,* i després d'un estimulador *Estudioso lector,* comença el pròleg, d'un sabor retrospectiu de ben difícil superació. Parlant dels que han intentat volar sense aconseguir-ho, per exemple, Juandó els dóna aquest consell desinteressat, fill d'una llarga experiència, d'home que realment sap el que té entre mans:

...pero te he de hacer notar que la immensa mayoría de ellos parten de la falsa base de probar sus aparatos tirándose de una altura volando desde arriba abajo; cuando el verdadero vuelo consiste en elevarse desde abajo arriba.

En fin, que tengas paciencia y perseverancia en leer su poco ameno estilo, te suplica el que mucho uso ha hecho de ellas.

I comença el llibre, escrit en forma de diàleg entre el *Presidente* i l'*Inventor*, el qual, com ja dèiem abans, es autor de l'obra. L'acció té lloc en un *gran salón de un suntuoso edificio de la más populosa ciudad de España y en el mes de Septiembre de 1903, congregadas las más importantes personalidades científicas, así como una infinidad de personas aficionadas a las conferencias en las que se debaten las cuestiones que más directamente afectan al progreso humano.*

L'expectació és enorme. El President obre la sessió i entre altres arguments que diu que l'inclinen a dubtar del futur triomf de l'aviació que Juandó ha vingut i ve pregonant, retreu unes paraules de l'eminent astrònom senyor Comas i Solà, publicades a *La Vanguardia* el dia 3 de maig de 1902, el qual recolza el seu escepticisme amb el següents paràgrafs:

Poco y no mucho podemos esperar de la solución del problema de la Navegación aérea, ya sea por medio de globos, ya sea por la aviación; en el primer caso, por su mucho volumen que imposibilita su buena marcha contra las perturbaciones atmosféricas, y por la aviación, porque no existen actualmente motores suficientemente ligeros para levantar no grandes sino pequeños pesos. Lo cual no impide que aquí y acullà se construyan aviadores por personas desconocedoras de los principios más elementales de la mecánica.

El President diu encara alguna cosa més poc favorable per a l'Inventor i la seva «follia» de navegar pels aires i acaba invitant-lo a exposar clarament l'ideal científic que papalloneja pel seu cervell.

Juandó s'adreça a la multitud i comença exposant el seu discutit criteri amb paraula emocionada i vibrant:

Siento, señores, en este supremo instante una gran emoción de satisfacción y de pesar: de satisfacción por tenerla y grande al ver reunida esta selecta sociedad en la solución del más grande y el más sublime de los problemas que el hombre desde tiempo inmemorial, ha luchado para resolver, y siento pesar, y no pequeño, porque me temo no poder disponer de toda aquella inteligencia necesaria para infiltrar a ustedes mis conceptos, de tal manera, que no sólo borren la duda en que todos ustedes están, sino convencerles de que tengo la navegación aérea por la aviación, mejor dicho, la avegación, resuelta por completo.

Seguidament comença l'interrogatori, que té tot l'aire d'un agre colloqui entre alumne i catedràtic. En el capítol intitulat *Locomoción aérea. Aviación. Avegación* (pàg. 19), el President es lliura a un atac a fons per tal de veure si pot fer trontollar l'erudició del que amb tanta valentia aguanta l'escomesa:

PR. — *Pero trabajan o se mueven del mismo modo las alas de las moscas que las de los murciélagos?*

INV. — *No, señor. Las de las moscas suben de canto y las bajan de plano, mientras que los murciélagos las suben cerradas por ser articuladas y las bajan abiertas gracias a sus articulaciones.*

El President sent gran curiositat pels coneixements d'aquest home i arriba un moment que no pot contenir un dubte que de fa estona li pessiga la llengua:

PR. — *Dígame usted, señor Inventor. ¿Es usted ingeniero?*

La resposta és d'una olímpica arrogància:

INV. — *No, señor, algo ingenioso, señor Presidente.*

A la pàgina 24, Juandó, esguardat des del mirador tanmateix avantatjosament orientat dels nostres dies, exposa una teoria que el temps s'ha cuidat de convertir en una falla lamentable:

PR. — *Ya que usted emplea el movimiento rotativo, ¿por qué no emplea la hélice?*

INV. — *Porque la hélice sólo muerde el aire como muerde el agua y su trabajo a igual velocidad es 773 veces inferior en el aire que en el agua, y es que el aire no quiere mordeduras, el aire quiere el vacío y el vacío que forma la hélice es solamente detrás de cada una de sus palas o ramas, es decir, es un freno dentro de ella misma como lo demuestra el siguiente resumen de todas las experiencias hechas hasta hoy día en todo el mundo.* (I aquí acompanya una taula demostrativa.)

A mesura que gireu les pàgines d'aquest interessant fascicle, constateu com creix la curiositat del President i que hi ha sinceritat en la grandiloqüència i l'apassionament que posa l'Inventor en totes les seves descripcions. En un moment tivant de la polèmica, però el President li llença un agressiu:

—¡*Esto es lo que quisiéramos ver!*

Que és correspost per Juandó amb una veu entelada que li fa espurnejar els ulls:

—*Ya lo creo, por aquello que* «nihil est intellectus quod prius non fuerit in sensus», *pero ya lo verán ustedes cuando vean pasar mi aparato volador en todas direcciones sobre esta culta, hermosa i emprendedora ciudad, sobre mi villa natal, Villanueva y Geltrú y por sobre el mundo todo desde el mismo Polo Norte al mismísimo Polo Sur.*

PR. — *Señor Inventor, del modo y forma que usted habla no parece sino que tiene usted resueltas todas las inmensas dificultades que tan prodigiosa invención presenta.*

INV. — *Todas, absolutamente todas: siga usted preguntando y se convencerá.*

A la pàgina 36 el President encara es mostra un llepafils incorregible:

PR. — ¡*Pero mire usted que esta velocidad* (Juandó parla d'aconseguir els 360 quilòmetres per hora) *es una barbaridad!*

INV. — *Más barbaridad encontrará usted si le aseguro que, en mi leal y pobre saber y entender, llegará día que así como la locomotora corre tres veces más que el caballo, los aparatos voladores volarán tres veces más que el pájaro más volador, o sean mil kilómetros hora, y esto sucederá cuando llegue el tiempo, que está muy próximo, de los recorridos por el aire tal cual se hace hoy con los automóviles por tierra.*

Pàgina 37. El President ha defugit el seu interrogatori i ara sembla disposat a les més insospitades beligerències. Més que un to de menyspreu o d'altivesa, ara la polèmica agafa un aire d'amical conversa. Diríeu que ambdós han prescindit per complet de l'auditori i que les seves paraules són un lloable pretext per a amenitzar unes espirals de fum blau exhalades en una flonja intimitat de sobretaula:

PR. — *Y tocante la cuestión militar, ¿qué pretende usted hacer?*

INV. — *Pues sencillamente nada, reirme. ¿No se reiría usted de un ejército que armado hasta los dientes de porras, ballestas con saetas, piedras, sables y lanzas, quisiera derrotar a otro ejército armado de mausers y cañones de tiro rápido? Pues calcule usted si le moverá a risa o a compasión ver los invencibles ejércitos actuales y estas formidables escuadras debajo de una bandada de mis destructores aparatos, blindados por su base, cargados de elementos destructivos físicos y químicos.* (*Esto es prodigioso, dijeron muchos.*)

El *mot de la fin* del President, segurament per mòbils demagògics que ahir i sempre viuran en un clima d'abrandada actualitat, és oportunament aprofitat per a treure a relluir la qüestió política:

PR. — *¿Qué cree usted que sucederá tocante a la política?*

INV. — *Que todas las naciones actuales serán las provincias o departamentos de un solo estado, cuya bandera será blanca, indicando paz por todo y para todo el mundo y sus armas los dos hemisferios terrestres uno a cada cara de la bandera, cuya asta no debe terminar con lanza sino con un emblema indicando que el hombre ha conquistado el espacio por los venideros siglos de los siglos.*

En arribar aquí, Cristòfor Juandó i Rafecas esdevé un repòrter massa fidel de l'apoteòsic final que clouen aquestes seves paraules, puix la descripció és feta amb una sinceritat que voreja la immodèstia, cosa fins a cert punt perdonable en un inventor que en aquells moments vivia les seves hores de més intens entusiasme:

Grandes y prolongados aplausos resonaron por todos los lados del grandioso salón, indicio cierto de que el inventor había conquistado el auditorio a favor de su causa, ya que durante más de cinco minutos no cesaron.

Algú que havia escoltat amb gran atenció les paraules de l'inventor vilanoví s'aixecà per estranyar-se que Juandó no hagués respost a cap de les allusions que li dedicava el senyor Comas i Solà des de *La Vanguardia.* Juandó no s'ho féu pas repetir, i amb la decisió que sembla el caracteritzava, respongué:

—*En cuanto si somos los inventores «personas que desconocemos los más elementales principios de la mecánica»... sólo le diré a dicho señor que me haga el obsequio de decirme en qué taller mecánico del mundo ha visto un propulsor no igual, sino semejante al mío, y aquí de soslayo les diré, que sólo hay otro propulsor semejante al mío, mal construído por el señor Escuder (hijo) y que copiado del mío fué, cuando tuve el gusto y honor de invitarle a ver mi aparato. Pero todo se andará si la vara de la justicia no se rompe.*

I després d'uns quants aclariments més, l'inventor no sap estar-se de cloure la seva narració exposant l'engrescament de l'auditori, el qual — escriu — es disputà l'honor d'acompanyar-lo a casa seva.

Aquest era — presentat potser amb una precipitació excessiva — el Juandó que per la seva idea lluitava durant l'any 1904.

* * *

Caldrà remarcar que més que com a inventor, la gent de l'època del nostre personatge el recorda com un ésser paradoxal, truculent, d'un dinamisme sembrat d'inesperades temptatives. Juandó era l'home que cerca i es planteja neguits renovats a cada instant. No fou mai, però, el tipus d'home científic que enterra la seva vida entre quatre llibres gruixuts, uns fornets de terrissa i les quantes bombones indispensables. Res d'això! Ell era un inventor que necessitava oxigenar-se, moure's, caminar, discutir, encetar polèmiques. Per alguna cosa havia estat agent de canvi i borsa, que és una activitat que deixa unes empremtes d'inquietud i de febre difícilment eliminables.

Entre altres negocis rebuscats que se li atribueixen, Cristòfor Juandó fou dels primers propietaris del restaurant o pensió barcelonina del tipus vegetarià. El càlcul era basat en una teoria incontestable: el negoci consistia en el menjar que *no* donava. Amb quatre herbetes cuinades amb traça i una abundant ració de fruita, el nostre heroi servia un sens fi de menús que tot constituint la delícia del client, també la feien del que se'ls cobrava.

També ens assabenten que els seus embrancaments el conduïren a un moment de veritable compromís pel seu prestigi, originat per la fabricació d'un *crecepelo* presentat i anunciat amb totes les garanties del cas. Si al meu informador no li falla la memòria, no fou pas en aquesta activitat que excel·lí Juandó, puix, entre altres trencacolls, un gracienc calb — naturalment — estigué a punt de posar-li un pèl davant dels minsos fruits d'ordre capillar que el nou producte ocasionà a la seva calba.

També se'ns parla d'uns negocis de compra-venda d'eucaliptus i d'unes immenses plantacions d'escarxofes que havien precisament de tenir lloc als camps del Prat, que no crec que s'arribessin a portar a terme. (A observar la coincidència que en l'actualitat sigui precisament als camps del Prat on s'hi vegin realitzats els dos somnis daurats de Juandó: les plantacions d'escarxofes i els terrenys de l'aviació, destriades siguin ambdues coses amb les consideracions degudes.)

Entre els molts fets que ens presenten aquest home com un personatge d'una força pintoresca considerable, ens quedem amb l'anècdota del dia en què Juandó es veié obligat a assistir a l'enterrament d'un seu familiar. Interpretà amb una integritat tan severa la denominació generalitzada del «dol rigorós», que a l'hora de l'enterrament es presentà vestit de negre de dalt a baix. Adhuc s'havia fet tenyir la camisa!

L'anècdota central, però, de la vida d'aquest heroi anònim, és d'un patètic aclaparant i lacrimògen. Juandó a còpia d'infinites lluites i privacions, havia arribat a amuntegar un milió de pessetes, però aquesta xifra li semblà insuficient per a dotar en la forma deguda els dos fills que tant apreciava.

—Em caldrà aconseguir un altre milió! — es digué simplement, amb el seu aplom de sempre.

I desplegà una activitat fantàstica, desesperada. La sort li fou adversa i cercant un altre milió arribà a perdre la darrera pesseta del milió que posseia.

. . . . . .

Pobre Juandó!... Com voldríem haver-nos gronxat en el tobogan de les teves allucinacions poètiques!...

MANUEL AM...

L'APERITIU

Sobre el Dia del Llibre. — El meu estimat amic J. V. Foix ha publicat a *La Publicitat* uns comentaris molt justos sobre el Dia del Llibre. La ploma de Foix entre puritana i ascètica, inflamada sempre pel seu patriotisme autèntic i irreductible, ha dit a propòsit del Dia del Llibre coses no massa falagueres, allunyades completament d'aquell to colorit, enjogassat i optimista de la propaganda comercial, i que per això mateix val la pena que es tinguin en compte. Tot el que diu Foix fa pensar una mica, i sobretot fa posar-nos a l'aguait i desconfiar dels nostres propis ulls, quan un desig ben intencionat ens fa veure de color de rosa allò que en realitat no passa d'un gris tan poc perla com es vulgui.

Es una cosa tristíssima haver de comptar amb un gran públic que no li dóna la gana de comprar llibres, i que necessita l'esquer espectacular d'una diada, per entrar a la llibreria o aturar-se a la parada de llibres, i comprar aleshores, víctima de l'imperatiu de la diada, un exemplar atapeït de lletra impresa, amb aquella mateixa primària felicitat amb què adquireix el tortell el dia de Sant Antoni o la coca de llardons el dia de dijous gras.

Es una cosa tristíssima pensar que hi ha molta gent que creu que només pot comprar un llibre un dia determinat de l'any, i que passat aquest dia, ni les llibreries ni cap mena de parada pública tenen dret a pertorbar la tranquil·litat de la seva armilla o de la seva consciència.

Es clar que algun estoic i ponderadíssim comerciant de mongetes bullides em dirà: «No et queixis! Ja és una gran cosa per a vosaltres que feu llibres, aquesta popularitat i aquesta afició que ha despertat en les bones ànimes barcelonines la Diada del Llibre. Què voleu més? No esteu satisfets, en contemplar aquella fidelitat del públic a l'esquer llampant dels llibreters?»

Jo, al ponderadíssim comerciant, per acabar la discussió li diré que no em queixo, i acabaré donant-li la raó, perquè la cosa més fàcil i menys desagradable és donar la raó a tothom. Això no privarà, però, que jo segueixi pensant que una de les mostres més grans de misèria i de gasiveria cultural me l'ofereix la pomposa Diada del Llibre.

En tal diada són moltíssimes les persones que es creuen en el deure de comprar un volum, però el problema per a elles és saber quin volum compraran. Es troben en el mateix conflicte que aquella rateta que escombrava l'escaleta i va trobar un dineret i no sabia en què gastar-se'l. Jo he vist en les llibreries entrar persones vestides decentment i posar aquells ulls del gran compromís davant les estibes de volums, completament desorientades, sense saber què comprar, i deixant caure la mirada i els dits sobre un títol absurd, resignades, vençudes, fins avergonyides de la compra, amb la por natural que quan la seva dona vegi el llibre que han adquirit, els tiri la sopera pel cap.

Una cosa interessantíssima i desoladora és veure una subhasta de llibres feta en un lloc cèntric de Barcelona. El subhastador deia, aixecant la mercaderia damunt del cap dels badocs: «Senyors, aquí tenen una novella magnífica; a les cobertes hi ha un lleó que s'està menjant una senyora. Trescentes pàgines de lletra impresa. Senyors, qui en dóna més?» El públic deia: dos rals, tres rals, una pesseta; el públic anava quedant-se les obres, sense saber qui era l'autor, ni què era la novella, ni si servia per llegir o si només servia per llençar-la al fogó de la cuina. Així era subhastada i adquirida la literatura més pèssima que s'escriu i que s'imprimeix. Així aquell desaprensiu i aquells pobres desgraciats celebraven la Diada del Llibre.

Es vergonyós que sota la bandera espiritual de la Diada del Llibre es liquidin existències de literatura pornogràfica de la més vil, o aquells quilos de paper imprès completament inútil, velles deixalles editorials, i volums invendibles que no mereixen altre destí que la boca del sac del drapaire.

També és vergonyós que amb el Dia del Llibre passi bou per bèstia grossa. Vull dir que tots els escriptorastres i tots els sapastres engeguin el seu volum. Aquell volum que fora del Dia del Llibre no compraria ningú, i que aquell dia, amb l'esquer de la novetat i els timbals de la propaganda, va a parar en algun pis de veins completament honest i responsable.

Algú, en llegir aquestes ratlles meves, dirà que potser m'he tornat ximple i que fins vaig contra els meus propis interessos i els dels meus companys els escriptors i els dels meus amics els llibreters. I és precisament tot el contrari. Jo no vaig contra els meus interessos, ni contra els interessos dels meus companys i amics. Jo voldria que els llibres que són dignes d'ésser venuts, es venguessin d'una manera digna, que no tinguessin en els aparadors aquell aire de demanar caritat ni de criatures resignades. Jo voldria que tots els dies de l'any fossin dies del llibre, però que les persones sabessin el que compren, i que amb l'opulència i els focs artificials d'una diada popular no es vulgui tapar la tristíssima realitat, ni es vulgui dissimular l'avara indiferència que pels nostres llibres acostuma a tenir el nostre públic.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

CAMISERIA FITÓ BARCELONA
Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

RICINO GOLOSO DELICIOSO PURGANTE

PER A FOTOGRAVATS, LA CASA
ANTONI MARTI
Màxima rapidesa ■ Màxima qualitat
AVINYÓ, 19, pral. : Telèfon 17047 : BARCELONA

(c) Ministerio de Cultura 2006

QÜESTIONS CIUTADANES

Per un Eixampla millor

Propis i estranys es planyen de la confusió arquitectònica del nostre Eixampla. Les illes de cases contenen, cada una d'elles, un mostrari complet d'estils, de proporcions i de materials diferents. Alguna d'aquestes illes havia estat anomenada «manzana de la discordia». Actualment, la vella discòrdia del neoclàssic, del Gaudí, del modernisme i dels Lluïsos de França es complica en moltes d'illes amb l'addició de pedaços de funcionalisme germànic. Sobretot, quan falten cases per edificar, l'espectacle de les parets mitgeres, que fan ressaltar l'artifici de l'estil de la façana, acaba de complicar les coses.

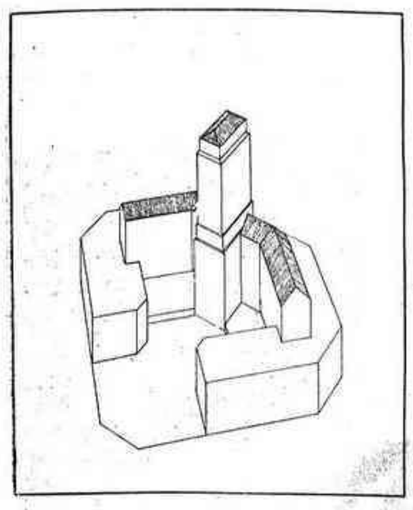

El que més xoca, potser, és el contrast entre l'estructura geomètrica i molt regular de la massa general de les illes, i la falta d'estructura d'aquestes en detall: totes les illes són iguals; dins de cada illa, tot és desigual.

La discòrdia arquitectònica dins de cada illa és deguda, com tothom sap, a la divisió del terreny entre propietaris, tan heterogenis en gust, com en quantitat de terreny, i en mitjans econòmics. Aquestes causes són generals i comunes a totes les grans ciutats. Es possible que, allà on les illes són de traçat desigual i divers, la discòrdia de les cases no sembli tan inexplicable. Però a Nova York, per exemple, on els blocs de l'Eixampla són regulars i sempre iguals, aquestes mateixes causes produeixen els mateixos efectes que a Barcelona.

El desordre de construccions dins cada illa, no solament té una transcendència artística, sinó que dóna també resultats desagradables en l'ordre higiènic de repartiment de patis, i en el de facilitat de serveis i de mètodes constructius. El conjunt d'inconvenients de l'edificació discordant de les illes origina una pressió a favor de la coordinació dels edificis i una tendència a la unificació de les construccions de cada illa. Tornant a l'exemple de Nova York, veiem que, fins fa poc, els gratacels s'alçaven un a cada solar, exactament com a Barcelona les cases de set pisos. Les estructures altes dels gratacels, és cert, s'individualitzaven, formant torres aïllades, conseqüència forçada dels reglaments d'edificació. Però cada illa de les construïdes fa alguns anys és un mostrari d'estils i d'alçades diferents, que produeix una innegable confusió. Doncs bé, aquella pressió a favor de la unitat de les edificacions a cada illa, ha fet que, darrerament, molts dels gratacels ocupen la totalitat del bloc. Així adquireixen no solament la unitat artística, sinó la tècnica. Quan Nova York, per l'evolució natural de la construcció, arribi a estar edificat tot a base de blocs unificats, constituirà una ciutat d'edificis monumentals, aïllats per les quatre façanes, veritables obres d'arquitectura, i no màscares d'arquitectura, com ho són les cases que encaixonades entre altres, no mostren al passant més que el rostre maquillat.

Hem de creure que la tendència general—no solament de Nova York, sinó de totes les grans ciutats—d'unificar l'edificació de les illes, operarà també a Barcelona amb força creixent. Però, a part de la pressió natural de les condicions de l'edificació moderna, és evident que una oportuna reglamentació municipal pot empènyer els constructors i els propietaris per aquesta via de la unificació. Sense fer-la obligatòria, només que donant algunes facilitats (més que no fiscals, tècniques i d'aprofitament de l'espai), aquesta reglamentació podria produir, a la curta o a la llarga, alguns fruits d'edificació conjunta a les illes de l'Eixampla suburbà encara verges, o a l'Eixampla central, quan la vellúria de les cases en demani la reedificació.

Aquesta reglamentació hauria de tenir tendència a restablir els jardins de les illes, amb façana al carrer, que eren la característica del Pla Cerdà. Així podríem arribar a fer de la futura Barcelona central, una ciutat de grans edificis monumentals, ajudats de jardins per al infants dels estadants.

Em sembla fora de dubte que els arquitectes amb alè, els que estimen l'arquitectura en volum i no solament la composició plana en façana, votarien per la unificació dels projectes constructius de cada illa. Al fons, no és tracta més que de pendre els volums d'edificació, actualment autoritzats pels reglaments, i de repartir-los d'una altra manera, amb major llibertat, amb possibilitat de crear una veritable obra arquitectònica. Cada arquitecte trobaria la seva solució personal.

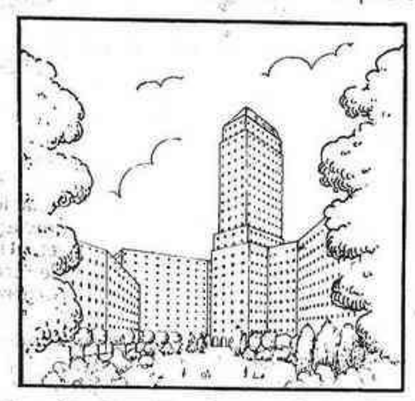

Sense concedir-li més valor que la d'exemple explicatiu, en dono una, als gravats que van adjunts. Examinant el cúbic edificat a una illa normal del nostre Eixampla, trobo que és de 213,210 metres cúbics edificats a 23 metres d'alçada, més 12,196 metres cúbics a una alçada *útil* de 4 metres. En total, 225,406 metres cúbics d'edifici sobre l'illa. Reagrupant aquests volums com a la figura esquemàtica s'ensenya, trobo:

Edificat	a 23 m.	5,160 =	118,680 m. cúbics
»	a 36 m.	1,650 =	59,400 m. cúbics
»	a 4 m.	1,200 =	4,800 m. cúbics
»	a 80 m.	675 =	54,000 m. cúbics
			236,880 m. cúbics

xifra lleugerament superior al volum edificat de l'illa actual.

Aquesta nova estructura d'illa permet jardins a la cara del sol, la utilització i aspecte dels quals es pot compendre en la figura-perspectiva que s'acompanya. La forma que tendiríen a adquirir les illes de cases, mitjançant l'exterioització del pati central, i l'encastellament de volums al centre o al nord del bloc, seria la del gratacel modern dels Estats Units, edificat també sobre una illa completa. No cal dir que la disposició proposada fa més alegre la vista de l'interior de les illes, ja que obre llurs patis centrals, i preserva els carrers i sobretot les cases de l'altra banda d'aquests, de les ombres excessives projectades per aquestes altes estructures. Sens dubte es poden alçar objeccions contra aquesta solució que proposo, però em sembla que el seu estudi tècnic seriós i les objeccions que susciti, podria dur a una nova fórmula d'ordenances de l'Eixampla que, donant a la ciutat els jardinets que li falten, introduís un element de varietat i de monumentalitat moderna, a l'Eixampla de Barcelona.

NICOLAU M.ª RUBIO I TUDURI
Arquitecte

CONTINENTAL
Claris, 5. - Telèfon 19763
BARCELONA

Viatges Marsans, S. A.
Rambla Canaletes, 2 i 4 - BARCELONA

Lliura: Bitllets de ferrocarril i Passatges marítims i aeris; els Bitllets quilomètrics espanyols, a l'acte, facilitant ensems al client la fotografia necessària.

Reserva: Seients en els trens ràpids, Places en Pullmans i cotxes-llits, Habitacions en els millors hotels, Autocars per a gran turisme.

Organitza: també: Viatges individuals a **preu fet,** Excursions, Peregrinacions, Congressos, Creuers i molt especialment

Via'ges de noces: a Roma utilitzant els bitllets reduïts del **70 %** que com Agència emissora dels ferrocarrils de l'Estat Italià lliura a l'acte a tot client al qual interessin.

Mirant a fora

Trotzky

Victor Hox, que fou un dels defensors de Trotzky en el famós procés del primer soviet, ha contat ara — amb motiu de l'expulsió de França del conegut revolucionari — alguns trets de l'organitzador de l'exèrcit roig.

En aquell procés, Trotzky pronuncià, durant dues hores i mitja, una defensa seva que no era sinó una requisitòria contra el règim. El president, Kracteninnikoff, escoltava, lívid, sense esma per a fer callar l'orador.

Aquest, amb la seva veu tallant, li havia dit, parlant de les dificultats que la Sala posava a la defensa:

—Quan arribarem al poder, senyor president, no farem comèdies judicials. Us afusellarem.

* * *

En un miting a l'Escola Tecnològica, celebrat força anys abans de la guerra, Trotzky es planyia que els joves revolucionaris ignoressin les teories marxistes.

—Els joves d'avui—digué—són molt estalviadors; s'acontenten dels interessos en forma de fullet sense tocar el Capital.

* * *

Victor Hox havia tingut Trotzky recollit a casa seva, perquè, abans de la revolució, l'encobriment de revolucionaris era considerat com una mena d'obligació sagrada per a les persones de la classe dita «intellectual». Quan l'advocat anà a passar una temporada a Finlàndia, Trotzky l'hi seguí. Cada dia arribaven paquets de llibres per a aquell hoste que no tenia cap pressa a anar-se'n i que no li agradava que se li fiquessin a l'habitació.

Un dia que Victor Hox hi entrà, es quedà sorprès de veure-hi una estatueta de Napoleó, un gravat de Bonaparte cònsol i piles de llibres tractant del cèlebre cors.

—Vós, Pietr Pietrovitx — car era així com aleshores es feia anomenar Trotzky —, un revolucionari professional, us interesseu fins a tal punt per Napoleó?

—I vós, senyor advocat, us penseu, com el gran públic, que Napoleó és la reacció? Napoleó és l'organització de la revolució! — saltà Trotzky.

* * *

A Usikirka, que era el poble finlandès on l'advocat i el seu hoste sojornaven, aquest darrer rebia sovint visites, però les rebia al jardí i a peu dret. L'espectador de l'escena tenia la sensació que veia un cap donant instruccions. Un dia que Victor Hox ho remarcà a Trotzky, aquest respongué, amb un cert èmfasi:

—D'aquí quinze anys arribaré al poder.

L'advocat se'n va riure, però al cap de dotze anys — és a dir, tres abans del que havia previst —, el revolucionari era el comissari del poble que tothom sap (i cal afegir que aquest títol era una creació de Trotzky).

* * *

Hom s'ha estranyat que Trotzky, en la seva residència de Barbizon, visqués, si no esplèndidament, d'una manera força confortable i no passés estretors econòmiques.

Cal tenir en compte que, essent encara a Prinkipo, es feia pagar, per una sèrie d'articles, la bonica xifra de cinc mil dòlars, i que les edicions, en diversos països del món, de la Història de la revolució russa, *i de* La meva vida *li reporten beneficis considerables.*

Notes de societat

—I el seu marit, que està malalt que no el veig?

—No, per sort; és a la presó.

(*Le Témoin*, París)

El preu de la llibertat

«Els malalts de l'hospital són massa sovint uns conills porquins sense saber-ho!», ha declarat el Dr. Meakins, de la Universitat de Montreal.

Potser basant-se en aquesta declaració, el servei penitenciari de Colorado ha ofert a dotze condemnats a reclusió perpètua, la llibertat a canvi de servir d'assaig a un nou sèrum antituberculós. Ben entès, si no moren de l'experiència.

—Si us en sortiu, la societat us estarà agraïda i us tornarà a considerar com ciutadans honorables — s'han sentit dir els dotze reclusos.

Puritanisme

Miss Tawney, en funcions d'alcalde d'Oxford, havia estat invitada a inaugurar un nou cinema. Però Miss Tawney, que vesteix l'uniforme de les solterones anglicanes, no ha acceptat la invitació quan ha sabut que en el programa de la sessió inaugural constava el film No sóc pas un àngel, *interpretat per Mae West.*

—El primer magistrat municipal d'Oxford — ha dit — pot inaugurar cinemes, però no pot consagrar oficialment espectacles d'aquesta mena.

TRES ANYS ENRERA

El corneta de la República

El bell jorn republicà que va culminar en aquell desbordament apoteòsic del 14 d'abril, ha d'ésser rememorat en tots els detalls per tal de servar-ne un testimoni complet.

Reduint les coses al bell començament d'aquell acte, quan els homes representatius del nostre poble proclamaren la república des del balcó de l'Ajuntament, ens trobem amb un grup de ciutadans enmig de la que avui és la Plaça de la República. Els components d'aquest grup rodejaven l'home de la corneta, el qual desgranava, sense aturar-se i a ple pulmó, la *Marsellesa*. Aquest fet de trobar oportunament l'home que havia de donar el ritme i el *leit motiv* de la gloriosa jornada, no pot quedar silenciat.

Pere d'Ibars i Valls

Els esdeveniments més importants i transcendentals del món sovint han tingut un antecedent anodí i imprevist. Es en la suma de molts incidents providencials que hom pot donar cos a una idea o bé fer-ne una de crespa que marqui una època. Aquests factors per modestos que siguin, si arriben a l'hora, fan caure la balança.

Els fets d'aquella jornada varen trobar coixí tot seguit a l'entorn de l'himne que ha solemnitzat la llibertat de més pobles. I com una bola de neu que rodolés impulsada per mils braços vigorosos, al cap de poques hores la multitud bastia un túmul immens als personatges de la monarquia. El poble va treure de pollaguera tots els crits subversius que covaven de molts anys en la sala i alcova del nostre esperit. La ciutat vessava per tots quatre costats d'una joia única, plena, però, d'eufòria.

Quan els operadors de cinema hagin de fer un primer pla d'aquesta data històrica, hauran d'aprofitar aquesta escena que va iniciar la primera legalitat i per mitjà de la qual avui encara celebrem aquest fet amb tota pompa.

L'home i la corneta no havien sortit endebades. I, als pocs moments, l'anunci de la naixent República tenia tota la normalitat d'un part feliç, sense complicacions.

La mateixa tarda, cap al tard, vàrem topar-nos amb el nostre heroi als quatre cantons del Poble Nou. Abans de començar l'himne i davant de l'expectació general, invitava tothom a descobrir-se per tal de solemnitzar la República. Entre els que varen ésser atents i complidors de les ordres, cal remarcar uns escamots de tropa que presentaren armes i uns números de la guàrdia civil que evolucionaren en columna d'honor.

El cornetí que va omplir aquest paper històric, es diu Pere d'Ibars i Valls, pregoner de l'Ajuntament. Aquesta aclaració nostra no és pas per afiliar-lo a cap categoria de concertant solista. El seu gest no fou fet sota els imperatius oficials de persona manada; fou fet obeint als seus impulsos i a la fe del nostre poble.

Els bons patriotes saben bé l'informe catalanissim (Acció Catalana) de Pere d'Ibars. La seva personalitat és concreta i creix entremig dels més agosarats i coratjosos patriotes que jugaven fort per enderrocar el règim oprobiós que patíem. El trobem complicat entre les fitxes descobertes per la policia, i, encara, junt amb altres companys, fou detingut i martiritzat pel Valdés, un servent de la tirania d'aquell temps. Quan fou alliberat, el rastre d'haver estat fitxat li reportava contínuament escorcolls i impertinències de les arbitrarietats policíaques. Per tal de deslliurar-se de les persecucions, va ésser temptat per persones fidels dintre l'ortodòxia més dilectament catalanista, d'ingressar a la xaranga dels mossos d'esquadra que, com tots sabem, fou fundada per a completar el parament del Palau de Pedralbes. Aquesta solució, en aquells temps, el va rellevar de molts disgustos i de dormir fora de casa. Quan era hora d'obrir la policia, els feia passar ràpidament a l'armari rober i els ensenyava el flamant uniforme de mosso d'esquadra que hi tenia penjat.

Aquest testimoni tan impersonal sempre va tapar l'expedient. En Pere d'Ibars, però, no va declinar mai els compromisos que reclamessin el seu ajut per la causa de Catalunya.

Tots els diaris varen reportar l'endemà aquest gest; cap d'ells, però, no va fer sortir de l'anonimat aquest home que va proclamar la República i la va estendre per la ciutat. Des d'aquella jornada que vinc cercant l'oportunitat de fer públic aquest fet, per tal de posar en evidència que entremig de tants homenatges i homenatgets que s'han fet a l'entorn de republicans de tot a noranta-cinc, el nostre home es destaca com una peça de col·lecció de la millor època. En aquella hora suprema, Pere d'Ibars va posar amb la trompeta un parèntesi obert i gloriós a les nostres llibertats.

En Pere d'Ibars no ha fet res perquè el seu paper fos cotitzat entre l'allau de republicans que donaven cops de colze a tothom per a abastar una credencial. El mateix que feia abans de la República, fa ara. Precisament el preludi d'aquesta informació ha estat el preludi de la música popular que fa:

A la carretera de Sarrià
n'hi ha una noia,
n'hi ha una noia
que es vol casar.

Després d'aquesta tonada venia el pregó. El feia llegint un programa:

«*Teatro Cataluña. Gran función de vodevil. Una fantasía con mucha pimienta*: No quiero dormir sola. *Otra pieza con salsa verde*: Juanita tiene una piga...»

Prescindim de la resta del pregó, puix que el seu to era d'un color ja massa pujat. Ara que, en això el bon Ibars no era més que una persona manada que pregonava el text que li havien prescrit.

* * *

Recordo haver llegit de generals romans, que després d'haver finalitzat la guerra victoriosament, es reintegraven a les seves tasques habituals de la terra. En Pere d'Ibars, decidit i coratjós, va acomplir la seva comesa amb una inefable i generosa satisfacció; ara resta fidel a la seva professió que li va concedir el goig de deixar un rastre inesborrable.

La República ha pagat amb escreix alguns serveis de subalterns decoratius, però no ha pas saldat en bona moneda la gesta de Pere d'Ibars.

Allò que resulta més punyent d'aquesta desconsideració és de reflexionar que el destí va posar aquest home, en una hora històrica, a l'escalinata dels predestinats. Però nosaltres el n'hem fet baixar sense cap consideració al paper històric que jugà, i li hem dit:

—Agafa la trompeta amb la qual proclamares la nostra llibertat i vés-te'n al mercat de Santa Caterina a pregonar que es venen ous a vuit rals la dotzena.

MIQUEL CLIVILLE

ENCARREGUEU
ELS VOSTRES IMPRESOS
ARTÍSTICS I COMERCIALS ALS
TALLERS GRÀFICS
PATRICI ARNAU
VERDAGUER I CALLÍS, 3, 5 I 7
(DAVANT DEL PALAU DE LA MÚSICA CATALANA)
ES LA CASA MÉS PERFECCIONADA EN LLIBRES RATLLATS, DE LUXE I EN TOTA CLASSE D'ENQUADERNACIONS. - ELEGÀNCIA I ECONOMIA EN ELS ENCÀRRECS. - EN CAS DE URGÈNCIA DEMANEU-LOS PEL TELÈFON
14856

Un trajo confeccionat de qualitat insuperable sempre
SASTRERIA MODELO
11, Rambla Canaletes, 11

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL CINEMA

"Sierra de Ronda"

No creiem necessari recordar ací els grans mèrits que avalaven la cinta anterior de Florián Rey: *La aldea maldita*, aquell film impressionant que resta avui encara una rigorosa excepció dintre la inepta *producción nacional*. Si esmentem aquest títol és simplement per dir la nostra satisfacció en constatar que *Sierra de Ronda*, del mateix autor, que s'ha estrenat darrerament, és un film que segueix i és fidel a aquella mateixa pauta que Florián Rey iniciava aleshores.

«Sierra de Ronda»

Mentre talment com si tots s'haguessin posat d'acord, els productors de per ací tracten de competir entre ells en barroeria i en la producció de films d'una estretor d'esperit inqualificable, Florián Rey té ben neta la intuïció del que pot ésser un cinema espanyol autèntic, un cinema que cerqui d'expressar l'ànima profunda de les terres ibèriques, un cinema capaç de substituir tota la carrincloneria del cinema tan impròpiament dit nacional, per una autèntica i grandiosa visió del paisatge i de l'ànima de les terres d'Espanya. Ens trobem, enfocant-ho així, davant d'una matèria primera d'una emoció i grandesa incomparable. Cal ésser molt negat a les coses de l'art, per a no treure tot seguit un gran partit del paisatge, de les figures, del folklore; en una paraula, de tots aquells elements netament racials que no demanen sinó trobar en el cinema l'equivalent d'aquell excepcional rendiment que han donat en la novella, en el teatre, en la pintura i en la música.

Sierra de Ronda és un drama punyent de rancor i de venjança. Un home és enviat a presidi per vuit anys, acusat injustament d'un crim que ni tan sols s'ha comès. Es tot un poble empès per un contagi collectiu que l'acusa. El pobre home passa deu anys de la plena joventut a presidi fins que la veritat arriba a coneixement dels tribunals en revisar el procés. L'home torna al poble. Allí han organitzat una arribada apoteòsica, amb recepció oficial a l'Ajuntament i discursos de desgreuge plens de tòpics oratoris, tot plegat una moixiganga insincera i muntada tan sols amb l'astúcia de desarmar el terrible rancor que endevinen en l'home que torna de presons.

Es aquest odi i aquest clam de venjança d'un home sol contra tot un poble, un poble en mans de cacics sense escrúpols, i entre aquest podrimener unes ànimes simples incapaces d'engranar-se en aquest joc salvatge de passions, l'assumpte d'aquest film tan digne, tan honest i per tant tan mereixedor de simpatia.

El film és lluny de presentar-se amb un to homogeni i de prestar-se a la lloança d'una manera incondicional. Hi ha defectes de detall i d'execució que no són fàcils de dissimular. Llevat dels protagonistes, per exemple, i d'alguna que altra figura episòdica, els intèrprets no aconsegueixen encara aquell joc espontani tan essencial ací. Demés, la nota d'humor tan escaient en les escenes de la recepció a la Casa de la Vila, després ja no la trobem tan encertada. Hi ha un xic massa de caricatura, els decorats massa nous i també les inevitables escenes al Poble Espanyol de Montjuïc.

Per la resta, la lloança pot fer-se sense restriccions. El marc grandiós d'un paisatge hostil, els tipus, el moviment de les masses, la *camera* intelligent que tracta d'esprémer totes les possibilitats fotogèniques dels objectes i de les persones, la magnífica composició d'algunes escenes...

Creiem que tothom que hagi vist el film sabrà distingir les intencions originals, tan fecundes, de l'autor, de la realització, sotmesa, com tot el que es produeix aquí, a les vicissituds i accidents d'una organització tècnica que deixa molt a desitjar.

JOSEP PALAU

Avui al KURSAAL

Film dirigit per **Carl Fröhlich,** realitzador de

"Muchachas de Uniforme"

COMENTARIS DE LA PREMSA ALEMANYA

- «Obra mestra dels dos més alts prestigis artistes alemanys, Carl Fröhlich i Hertha Thiele». *Berliner Tageblatt.*
- «A aquest film li correspon un lloc d'honor en la Cinematografia Universal». *Montag.*
- «Etern i escabrós tema al que es cerca endegar normal i serenament. Tindrà solució? Sí». *Berliner Morgenpost.*
- «Als valors enumerats s'ha d'afegir el descobriment, fet per Fröhlich, d'un jove i extraordinari artista: Albert Lieven».

PANORAMA

Els que han fet "Berkeley Square"

Berkeley Square, el film que MIRADOR projectarà molt aviat al Fantàsio en sessió única i que explica la sensacional aventura d'un americà del nostre temps que viu a Londres i que se'n va, empès per la nostàlgia d'una vida millor, al segle XVIII, és una atrevida realització de Frank Lloyd. El gran director ha extret l'assumpte d'una obra de John L. Balderston i ha donat a Leslie Howard, l'inoblidable heroi de *Secrets*, el dificilíssim rol de Peter Standish, protagonista del film.

Standish, enamorat per una vella miniatura de la seva avantpassada Helen Pettigrew (Heather Angel), realitza el màgic viatge del segle XVIII on estima, sense poder-la haver, la seva avantpassada.

Valerie Taylor interpreta el paper de Kate Pettigrew, germana de Helen. El promès oficial d'aquesta és el ridícul Mr. Throstle, que interpreta d'una manera insuperable F. Gottschalk. El germà de les noies, un perfecte tarambana d'una insolència temperada per les bones maneres de l'època, Tom, és interpretat per Colin Keith-Johnston.

El film, que té exactament la mateixa qualitat fotogràfica de *Cavalcada*, ha estat rodat per Ernest Palmer, i la música va a càrrec de Louis de Francesco.

Leslie Howard i Heather Angel

La Fox és la casa que ha produït aquest film. Poc amics de citar marques, devem tanmateix avui felicitar la coneguda productora per l'acte de coratge i d'independència que significa l'empresa d'haver rodat un film així tan *difícil* i substancial alhora.

Una estrena

Ja vàrem assenyalar als nostres lectors, en el número passat, l'interès del film *La segona joventut* que ara precisament s'ha estrenat al Kursaal. Es un bon film alemany on es plantegen d'una manera elocuent les múltiples facetes del problema de la coeducació. Nois i noies i professors joves, sensibles a l'encant de les deixebles, heus ací el medi universitari en el qual s'escola aquesta història que *La segona joventut* explica amb aquelles excellències tècniques, penetració psicològica, serietat social, peculiars de la bona producció germànica.

Hertha Thiele

Hi ha Hertha Thiele, la qual cosa és ja una recomanació. La vida dels adolescents que es preparen per a la vida ensems que acompleixen el traspàs vers la major edat, amb totes les angoixes de la vida sentimental tot just sospitada, mesclades amb les angoixes aixi mateix intenses de la vida collegial, donen ample pretext a una bona tasca de cinematografia.

Karl Dane

Karl Dane era nat a Dinamarca ara fa quaranta-vuit anys, havia estat mecànic i aviador i prová el cinema en 1917. Tres anys després, passà a Amèrica, on el cap de poc temps es revelava en *La gran parada*, el célebre film de King Vidor. Rodant aquesta obra conegué un escocès, G. K. Arthur, que després havia d'ésser el seu company en nombrosos films còmics.

Feia ja algun temps que no vèiem Karl Dane a la pantalla; llegírem que es dedicava al teatre. I ara els diaris ens porten la notícia que s'ha suïcidat.

Consagració

Potser, com diuen, Constance Bennett és la *star* més ben pagada; potser, per un cert temps, als Estats Units almenys, s'ha parlat de Mae West més que de ningú. Però, en definitiva, a tot el món, l'actriu més popular és, indubtablement, Greta Garbo.

N'és tant, que fins n'és al seu país, malgrat allò tan vell que ningú no és profeta a la seva pàtria. No solament no hi ha nena sueca que no tingui una nina feta a imatge i semblança de la «divina» Greta Garbo, sinó que ha estat presentat a l'aprovació del govern suec un projecte de segell de correus amb la seva efigie.

Ens amenaça un daltabaix

Jeroni Moragues, en un bell article aparegut a *La Publicitat*, deia a propòsit de la campanya que uns quants hem iniciat contra els dobles: «Aquesta campanya no l'hem d'acabar fins que l'hàgim guanyada. No ens ha de fer por el tornar-nos pesats; per molt que ens hi tornéssim, mai no ho seríem tant com els dobles.» D'acord. Ara que nosaltres, després de tot el que hem dit darrerament en aquestes pàgines, volíem estar uns quantes setmanes sense parlar del *dubbing*. Però no podem. Un assumpte, el comentari del qual entenem que és inajornable, ens obliga a insistir. I és que ens amenaça un daltabaix. Ens amenaça un decret. Un projecte de llei que estava a punt de presentar l'ex-ministre d'Indústria i Comerç, senyor Samper. Tenint entès que són moltes i molt influents les persones que patrocinen aquest decret, estem segurs que aquests elements insistiran enèrgicament i que convenceran el nou ministre com convenceren l'antic. De moment, ens felicitem d'aquest ajornament, provocat per la darrera crisi. Així l'atmosfera que s'ha començat a fer contra el famós projecte esdevindrà més densa, i potser tots plegats arribarem a crear un estat d'opinió que eviti aquest disbarat.

Del film per estrenar «La casa Rothschild»

En què consisteix aquest decret, que també afectarà Catalunya? Simplement, que es vol obligar les empreses a exhibir els films estrangers — el 97 per 100 de les pellícules que consumeix el mercat espanyol — amb diàlegs espanyols doblats o les versions originals sense títols en castellà. Els dobles haurien d'ésser impressionats a la Península. Projectar les versions originals sense títols explicatius equivaldria a prohibir-les. No hi haurà espectador que suporti un film en un idioma que no coneix. I doblar tota la producció estrangera equivaldria a allunyar dels cinemes un percentatge elevadíssim de públic que no tolera els dobles. Afegiu a aquesta enormitat que els films estrangers haurien d'ésser doblats ací — l'estiu passat denunciàvem la irresponsabilitat absoluta dels nostres tallers de doblatge — i entreveureu el dramàtic panorama que ens espera. Es a dir, la ruïna de la indústria d'exhibició peninsular amb els seus dos mil locals i les nombroses famílies que viuen d'ella. Contra aquest projecte, que no ha estat elaborat amb els peus, sinó amb les quatre potes, s'han elevat ja els crítics Pérez Camarero de *La Libertad*, Andrés Ramírez de *Luz* i Boris Bureba d'*El Sol*. Gallart n'ha parlat també a *La Veu*.

I per què serà promulgat aquest decret? Per a protegir la producció nacional. Producció nacional? On és, que no la trobem enlloc? De la mateixa manera que Diògenes, amb una llanterna a la mà, en ple migdia pels carrers d'Atenes, cercava un home sense trobar-lo, nosaltres cerquem endebades una producció nacional. Producció nacional no en tenim ni en tindrem mai. Els que, fugint de les bajanades del tipus de *Mercedes*, volen fer l'intelligent, filmen sarsueles del mestre Vives. I els que, més intelligents (?) encara, diuen que cal escriure escenaris originals, els encarreguen als germans Quintero. (El resultat ha estat el fracàs estrepitós d'*El agua en el suelo*.) No hi ha res a fer. De producció nacional no en tenim ni en tindrem mai. Car, cinematogràficament, es veu que som ases de naixement. Que França, Alemanya o Anglaterra, països de producció copiosa, protegeixin la seva indústria, és molt enraonat. Però nosaltres... A més, aquestes nacions protegeixen la seva producció d'una manera intelligent: imposen un percentatge de films nacionals en els programes. Es el que hauríem de fer si tinguéssim una producció, que no en tenim. Un intercanvi ponderat. Però ací pretenen protegir una producció inexistent prohibint, que no altra cosa és el decret, el film estranger. O sigui la ruïna de la indústria d'exhibició. Com ha dit un crític madrileny, «no es pot fomentar una indústria mitjançant la crisi dels seus obligats consumidors».

El sistema que volen aplicar ací és exactament el sistema italià. Mussolini — que segurament faria afusellar aquell que s'atrevís a doblar un discurs seu — ha volgut també protegir una producció nacional inexistent, obligant a doblar tots els films estrangers. Es clar que aquesta llei absurda no ha fomentat pas la producció italiana. Ací no arriba cap film italià. Ni en cap revista o diari d'altres països llegim que se n'hi estrenin. Simplement perquè no n'hi ha. A Itàlia, els únics que ha protegit aquesta llei són els dobladors. La indústria italiana de doblatge és un gran negoci. Diuen que ho fan tan bé que fins els estrangers hi encarreguen feina. Molts dels films americans doblats que projecten ací han estat impressionats a Itàlia.

I és el que passarà a la Península. Es va directament a protegir descaradament els estudis de doblatges. No és arriscat suposar que potser són els dobladors que es belluguen incansablement per a extreure amb fòrceps el famós decret. Llei contra la qual hem de batallar enèrgicament, per tal com pretén tancar les portes al públic de cinema intelligent. Són molts que entre anar al cinema a escoltar films doblats o no anar-hi, s'inclinaran per això darrer.

Hem rebut més lletres de lectors enemics dels dobles. Acusem rebut d'aquestes amables lletres, que agraïm, i tot l'aprofitable de les quals ja comentarem un altre dia.

SEBASTIÀ GASCH

Rambla Catalunya, 37 - Telèfon 11701

Avui, setmana dels films de viatges

Mars del Sud
documental filmat per ZANE GREY, l'insigne escriptor i viatger, explicat en espanyol per Miret, de la Ràdio

Franckfurt
documental UFA

El país dels Alps
Pathé Journal
Revistes femenines

Sessió contínua des de les 3'30 a les 12'30 nit. Preu únic 1 pesseta

◆ COLISEUM

Doble programa Paramount

▼

Si és un film Paramount és el millor del programa, i dos, garantia d'un espectacle insuperable

(c) Ministerio de Cultura 2006

EL TEATRE

ESPECTACLES RODAMON

Ha passat «El Muro de la muerte»

«*El Muro de la muerte*. Atracció sensacional. Per primera vegada a Espanya. Espectacle mai vist. Unic al món.» Etc., etc.

L'espectacle — un home que sol, o bé amb la seva dona, corre i fa filigranes dalt d'una moto per una paret vertical en forma de tub — no és únic al món ni és tampoc la primera vegada que es presenta a Espanya. A les capitals de fa anys que se n'ha vist i se'n veu. Però a fora, en viles i petites ciutats és un espectacle inèdit. No se n'havia vist mai.

Jo l'he pescat en diversos pobles de les comarques de Lleida i a tot arreu ha actuat amb èxit. La gent s'hi lliura i tothom en surt content. I és que per tres ralets hom troba una emoció de bona mena, una emoció que no posa cap pedra al fetge, que més aviat obre la gana o bé fa pair.

I una emoció a un preu tan mòdic és una veritable ganga per la gent que viu allunyada dels tramvies, dels embussos de circulació i de l'atracament diari.

Val a dir, al mateix temps, que l'espectacle és molt ben presentat. El parament no recorda gens ni la barraca de fira ni el circ misteriós i tronadet que es deixa caure de tant en tant. Tot plegat dóna la sensació d'una cosa que s'aguanta sobre el suport d'un resultat econòmic ben passador.

Una de les coses millors que, per la banda de fora, té aquest espectacle és l'altaveu que deixa anar, alternativament, la música que ara es porta procedent d'una gramola installada en una caixa de pots de tomata i la veu una mica rogallosa d'un madrileny que fa de *speaker*.

També per la banda de fora i com fet a posta per contentar la gran quantitat de xicalla que, sense els tres rals, bada hores i hores amb uns ulls com a taronges, el capità Howard o la seva dona, pocs abans de començar la sessió a dins, fan una mica d'acrobàcia damunt una moto que, engegada a tot gas, roda sense moure's de lloc sobre uns corrons giratoris de ferro.

Mestrestant i amb l'ajust d'aquest incentiu, la galeria s'omple.

El públic hi està a peu dret perquè l'espectacle dura poca estona, un quart tirant llarg. La posició de l'espectador és la d'estar-se al balcó a pendre la fresca o a mirar qui passa, posició que tothom rectifica de seguida perquè el *speaker* en el seu primer discurs, diu que «es peligroso sacar los brazos, pues Mr. Howard remonta con su moto hasta la parte superior del muro».

Mestrestant, Mr. Howard, un americà ros i ben fornit, prepara la màquina ajudat per la seva dona, una alemanya, rossa també, petita i graciosa dins del seu equip masculí de motorista. Ella i el madrileny empenyen la màquina fins que el motor comença a espetegar. Un tomb escàs en terreny pla i l'home i la moto s'enfilen rodant paret amunt fins a fregar el nas dels espectadors que ara es fan ben bé càrrec que, efectivament, «es peligroso asomarse al exterior».

Mentre la màquina i l'home donen voltes, tots els caps ho van seguint en un moviment circulatori perfectament sincronitzat com si estiguessin posseïts d'una mena de tic nerviós collectiu.

Quan la moto us passa pel davant, el *muro* cedeix una mica provocant un trontollament continu que fa més emotiu i més impressionant l'espectacle.

Després d'uns quants tombs s'afluixa la marxa i en un tres i no-res, tornem a tenir a baix Mr. Howard i la seva moto.

El públic aplaudeix entusiasmat i aleshores el *speaker* en to de suficiència, diu: «Lo que ustedes han visto, no es nada. Ha sido solamente para comprobar el buen funcionamiento de la máquina, puesto que los ejercicios que ahora va a realizar el capitán Howard son sumamente peligrosos y el más pequeño desliz podría tener fatales consecuencias para la vida del artista. Mr. Howard es el único en el mundo que los realiza; y para demostrar que esto no es solamente una *réclame*, la empresa ofrece cinco mil pesetas a cualquier aficionado o profesional que realice uno solo de los citados ejercicios.» Després conta que les màquines són absolutament normals, sense cap preparació; que són molt potents i pesen 190 quilos i que en el *muro* assoleixen velocitats de 90, 100 i 110 quilòmetres per hora, segons els aparells de què, per comprovar-ho, disposa l'empresa, aparells que, si val a dir la veritat, no es veuen mai per enlloc.

El *speaker* ha acabat el seu discurs i l'home i la moto s'enfilen altra volta paret amunt. Ara és l'hora de les acrobàcies i de l'ai al cor.

Mr. Howard va en la moto en les posicions més inversemblants. Deixat anar de les mans; amb els peus damunt el «manillar»; assegut a un costat de la moto i amb l'una cama sobre l'altra com si es trobés al cafè; dret a un sol estrep. Després, vinga fer zigazagues i rodant amunt i avall de la paret com si tal cosa. I tot plegat amb una gran senzillesa, com aquell que no fa res.

El públic ha arribat a un grau molt alt d'emoció, tant que els més impressionables s'han fet una mica enrera i fins i tot algunes noies, abandonant generosament el que encara els quedava dels tres rals, han fugit pàl·lides i esgarrifades, rampa avall.

La resta ha seguit l'espectacle i totes les acrobàcies han valgut altres tantes ovacions, ovacions que el madrileny aprofita per engegar, de nas al micròfon, aquest discurset als badocs de fora: «El público aplaude emocionado por los peligrosos ejercicios que realiza el capitán Howard. Ahora la máquina alcanza una velocidad de 108 quilòmetros por hora... 112 en este momento, según los aparatos», etc., etc.

Quan Mr. Howard torna a ésser a baix, finida la sèrie d'acrobàcies, el madrileny reclama silenci i adoptant una posició greu i una entonació que voreja el dramàtic, diu: «Ya han visto ustedes qué clase de ejercicios realiza Mr. Howard y han podido apreciar como, en cada uno de ellos, pone en peligro su vida. Pues bien, ninguna compañía de seguros del mundo ha accedido a asegurar la vida de estos formidables artistas los cuales no cuentan con otro seguro que con la voluntad de ustedes.»

Aquesta última frase l'home l'ha subratllada estirant els braços enlaire en l'actitud dels negres del film *Aleluia* i tot seguit comença la pluja de xavalla que, en caure damunt l'empostissat, recorda una mica un sorollet de missa d'onze.

Mestrestant els artistes, amb el cap baix, en previsió de no rebre peces de coure a la cara, reparteixen *thank you*, entenedors per tothom gràcies al cinema sonor.

Quan la companyia d'assegurances cessa de funcionar, el madrileny anuncia la darrera part de l'espectacle i que ell titula *La Cruz de la Muerte* i que realitzen juntament *Mister and Mistress Howard*.

Uns quants tombs, no gaires, tots dos en els braços en creu i ja tenim *La Cruz de la Muerte*.

Ultima ovació i últim discurs del *speaker*, el qual dóna les gràcies en nom del «capitán Howard y su señora» i acaba demanant pel seu compte, modestament, una nova ovació «para estos formidables artistas campeones del mundo en motocicleta».

El públic no l'hi regateja i comença la desfilada enmig dels més variats comentaris. Mentre un assegura que en el *muro* hi ha una pasta que s'enganxa amb les rodes de la moto, un altre fent el viu, comenta: «A la paret de ca la Vila m'agradaria que ho fessin tot això...»

* * *

Després d'haver vist l'espectacle, la tafaneria ens ha dut a treure una mica el nas en el petit món que s'hi belluga per saber alguna cosa de la vida d'aquests aventurers que van rodant terres i terres repartint emoció i guanyant-se la vida.

Ens hi havem fet amics que no ens ha costat pas gaire i aprofitant l'hora del cafè d'un diumenge a la tarda en la vorera d'un bar, hi hem tingut una estona de conversa.

A la tertúlia, el matrimoni Howard i el seu *baby*, una criatura d'un any i mig, grossa i rossa, que balbuceja tres o quatre idiomes però que no se l'entén en cap. Un francès trempat i alegre que fa d'empresari o administrador i dos o tres amics del poble disposats a fer valer unes quantes lliçons d'anglès ja una mica rovellades.

Després tres o quatre curiosos, drets al volt de la taula, i un eixam de criatures bocabadades.

Mr. Howard Bittner Bauer ens conta en un anglès nassal que a dures penes i amb l'ajut de la seva dona arribem a entendre, que és fill de Dallas (Texas). Que va començar l'any 19 al Canadà a treballar amb la moto, rodant després per tots els Estats de la Unió. D'allí saltà a Cuba, seguint altres repúbliques de l'Amèrica del Sud fins que en 1929 va desembarcar a Anglaterra enrolat en un circ. D'aquest país passà a Escòcia, després a Irlanda. Tornà a Anglaterra d'on saltà a Alemanya i on va separar-se del circ, decidint-se aleshores a muntar un espectacle per ell tot sol.

A Munic va conèixer la seva dona.

—*L'amour...*—comenta el francès...

—*Sí, el amor de trabajar* — replica ella, rient.

La parella, aleshores, va recórrer Austria, Suècia, Noruega...

El matrimoni Howard (Foto Gòmez)

Aquí és ella que pren la paraula per contar-nos, en un castellà perfectament entenedor, però graciosíssim, les seves impressions d'aquella terra inoblidable.

—Noruega. Quin bell país... A l'hivern, però, un fred terrible. Rodant pel *muro* es gelaven les llàgrimes a la cara... Però l'estiu, deliciós; sempre de dia... *Oh!... very much beautiful...*

Segueix ella les seves descripcions de coses que ha vist en el seu peregrinatge, en una xerrameca cent per cent femenina, quan de sobte s'atura indicant amb l'expressió que li ve a la memòria alguna cosa a fer, inajornable. S'alça, agafa el seu *baby* i dirigint-se a l'hotel, ens diu:

—*Excuse me*, tinc d'anar a canviar les calcetes al nen...

Que roden per Espanya fa un any escàs. Caigueren a Palma. Després Barcelona seguint cap a Llevant i Andalusia.

—Accidents? Caigudes?

—*Oh, yes, indeed, many accidents...* A Alemanya en un sol dia, tres. Les dues primeres, naturalment, sense conseqüències. Però la tercera... Molt temps al llit... Clíniques... Operació... Terrible...

Però ell, quan encara li calia caminar amb crosses, ja rodava pel *muro*. Calia refer la situació econòmica, malparada pel llarg temps d'atur forçós.

Ens conta altres caigudes, la darrera a Almeria, fa ben poc temps.

Ell té l'un braç trencat dues vegades i l'altre una. D'un genoll, dos cops també, la ròtula trencada i a tot el cos nyanyos i trompades. De la cara no cal que ens digui res, puix parlen amb prou eloqüència les tres cicatrius que s'hi veuen.

Quan Mrs. Howard torna amb el *baby* canviat de dalt a baix i s'adona del que parlem, pren la paraula per contar-nos-en una de caiguda, que, només de pensar-hi, ja riu.

Fou a Alemanya. Corrien tots dos pel capdamunt del *muro*, quan tot d'una es va trencar l'eix de la roda del davant. Ell, adonant-se'n, estirà els braços enlaire i quedà penjat de mans a la sirga, donant al mateix temps una forta puntada a la seva dona perquè caigués separada de la moto, evitant així allò que poden tenir de més terribles les seves caigudes, i és que la màquina els badi el cap o els deixi a la misèria un braç o bé una cama.

Quan ella va tornar en si i va veure el seu home penjat de mans, gesticulant i cridant que ja no podia més, li varen venir ganes de riure...

I, evocant-ho, es fa un altre tip de riure.

—Fins al cap d'una bona estona—diu—no em vaig adonar que duia als pantalons un gros estrip per on em sortia *todo el camisa...*

La causa de les seves caigudes és, gairebé sempre, la rebentada. Cal cuidar molt els pneumàtics. Ahir mateix varen descobrir un nano que, a la banda de fora del *muro* hi estava clavant un clau amb una pedra. I una vegada a Cuba, van atrapar uns quants bordegassos amb un ganivet cada u, que, resseguint les escletxes, *jugaven* a qui primer ensopegaria el pneumàtic...

Ens fa l'efecte que ells no es cansarien pas de contar-nos coses. I nosaltres — això ho puc assegurar — tampoc d'escoltar-les. Però es presenta el madrileny dient que l'altaveu fa estona que funciona i ja hi ha públic que s'espera.

I la conversa s'acaba. No faltaria més. *Business is business.*

* * *

Quan *El Muro de la Muerte* aixeca el vol per deixar-se caure en una altra banda, hom no es pot estar de sentir com una mena d'enyorança. Anava tan bé els capvespres per arribar a l'hora del sopar...

JOSEP ELIES I VILES

La llengua catalana al teatre

Estem lluny d'aquells temps en què la llengua catalana era un parlar apte només per a les relacions familiars. Des que Pitarra escrivia les seves obres en «el català que ara es parla» fins a la data en què la nostra llengua es mou en un mecanisme científic, lògic i ordenat, hem assistit a una sèrie de fets que han anat situant el nostre poble en el pla que li correspon de nacionalitat ben definida i amb personalitat pròpia.

Gosaríem a dir que allò que més ha permès la cristallització del relleu nacional de Catalunya ha estat la llengua. Passada la nostra edat d'or i a mesura que Catalunya s'esfumava dins les ombres de la decadència, la llengua així mateix dequeia i s'afeblia, perdia el seu accent personal. I allò que assenyala l'albada de la nostra Renaixença és precisament una manifestació literària, que, és clar, com a tal, s'havia de manifestar mitjançant la llengua. L'*Oda a la Pàtria* i *Lo Gayter del Llobregat*, fites damunt de les quals s'havia de bastir tot un magnífic moviment de masses nacional que encara no ha terminat l'ascensió tot i havent obtingut un nou codi de desenvolupament amb l'Estatut de Catalunya, són els imants espirituals que atreuen, tot expandint-la i perfilant-la, l'ànima irredenta de Catalunya.

Més tard, ja de ple dins el cicle renaixent, és creat l'organisme que donarà a la llengua aquelles lleis que la faran europea i que en permetran el seu estudi científic. L'obra duta a cap per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, presidida per l'alta figura de Pompeu Fabra, és sense cap dubte allò que més ha contribuït modernament a fer conèixer Catalunya a través de l'espai. Abans de crear-se aquesta Secció, la llengua, avorrint-se en una vida envilida i anàrquica, no podia ésser presa seriosament per cap collectivitat civilitzada, menys encara perquè no existia allò que en permetés el seu estudi metòdic i gramatical. Es després de les *Normes* que les obres nostres, literàries i científiques, són traduïdes a altres llengües.

Diem tot això per fer ressaltar la importància que la llengua gramatical té en totes aquelles manifestacions que donen fesomia a una collectivitat organitzada. I, aplicant el nostre objectiu al teatre, veurem que la negligència més suïcida, en aquest aspecte, ha presidit el nostre art escènic. Mentre la literatura en els seus gèneres de poesia i prosa, periodisme i obres científiques o filosòfiques vàries, ha anat polint l'instrument d'expressió al ritme dels temps; mentre àdhuc en l'oratòria tribunícia han excellit figures — molt poques, val a dir-ho — que s'han imposat la disciplina d'un cinyell gramatical que ennoblís el llenguatge popular, veiem que les nostres obres escèniques han estat tostemps mancades de l'alta responsabilitat de llevar a la llengua les impureses de lèxic i de construcció que l'estrafan i l'enlletgeixen.

Es clar que no se'ns escapen les fortes i moltes dificultats que sorgeixen en portar a les taules una depuració alambinada de la llengua popular, car si un hom vol ésser fidel a aquesta depuració hi ha el risc de malmetre l'ambient de l'obra, i, encara més, cosa pitjor, d'afeblir l'emoció de les escenes. Sabem que el llenguatge improvisat, tal com representa que ho és el del teatre, no construeix les oracions igual que el llenguatge escrit. Contínues ellipsis s'estalonen caòticament quan parlem, ellipsis que són en tot cas ordenades quan les idees són expressades per mitjà de l'escriptura. El llenguatge parlat, colloquial, prescindeix de l'ordenació lògica de les frases i proposicions; la llengua escrita, en canvi, topa, vulgues o no, amb la lògica de la construcció gramatical que té per objecte expressar les idees amb el màximum de claredat i precisió possibles. En parlar, posem en els mots una gran dosi d'afecte, de cordialitat, de passió vària, mentre que en escriure tenim una més gran serenor, control i equilibri expositius. El llenguatge improvisat és una flama ondulant en continu moviment; la llengua escrita segueix una recta línia expositiva, més freda i rígida. I heus aquí que, per totes aquestes raons, escriure per al teatre voldrà tota una art idònia. Una art que sense fer ressentir les emocions de les situacions escèniques, de costums o d'època, d'ambient popular o aristocràtic, de caràcters i de passions, sigui compatible amb una dicció que pugui resistir una lògica anàlisi gramatical. Les anticipacions (complements tornats a expressar tot seguit mitjançant pronoms), les represes (complements tornats a expressar quan uns pronoms ja els havien dits), construccions aquestes pròpies del llenguatge afectiu, són freqüentíssimes en el teatre i hom no pot prescindir-ne si no vol veure decaure l'expressivitat de moltes obres. Ara bé; aquestes construccions només seran tolerables quan l'autor — que tant com perseguir un guany econòmic o d'emulació ha de perseguir també una educació i illustració de les masses — tingui consciència d'aquesta sintaxi especial i sàpiga separar convenientment, per mitjà de comes i d'altres signes de puntuació, els pleonasmes produïts.

En les construccions de proposicions de relatiu, sobretot, és on cal parar més d'esment. La influència del castellà essent tan viva encara en el nostre llenguatge parlat (i en certs estadis literaris i periodístics en la llengua escrita), fa que els pronoms relatius vinguin equivocats massa sovint (l'ús del *quin* en lloc de *que, qui* o *el qual*; l'ús del relatiu o de la conjunció *que* precedida de preposició, etc.). I aquí cal dir que l'Institut no és pas massa rígid en la beneficiosa imposició de regles úniques, sinó que per a aquesta mena de construccions dóna solucions especials, precisament tenint en compte el matís lingüístic del llenguatge teatral, les quals solucions són molt a prop del llenguatge parlat.

En les combinacions de pronoms febles també cal molta cura. La tan combatuda combinació *els hi*, quan vol representar només un complement datiu plural, fa caure en falta molts d'autors i, aquests no tenint-hi culpa, molts d'actors que s'interessen més pel gest que no pel llenguatge. Les combinacions *l'hi, la hi, li ho, li hi* i moltes d'altres, encara, com *els ho, els el, els la, els els* i *els les*, són dites (i, cosa pitjor, escrites) simplement *li* en el primer cas i invariablement *els hi* en el segon. Podríem seguir l'enumeració d'altres combinacions pronominals errònies i pertorbadores en l'ascensió i fixació de la llengua catalana.

Ja comprenem que dir *li ho* o *la hi* en el teatre, quan el llenguatge colloquial pronuncia solament *li*, sembla una mica extemporani per l'aparent artificiositat que introdueix. Però, en aquests casos, hi ha la solució d'escriure *l'hi* tot pronunciant la combinació exactament que la diu el llenguatge popular. Semblantment, combinacions com *nos-hi* o *vos-en* (*fixem-nos-hi, aneu-vos-en*), que, per la diferència que tenen en el llenguage parlat, és admès d'escriure i pronunciar *fixem's-hi* i *aneu's-en*.

El nostre article no ens permet d'insistir massa profusament. Ultra moltes altres construccions dolentes que notem contínuament, caldria parlar també de l'aspecte lexicogràfic. Dels nombrosos castellanismes i barbarismes de tota mena que taquen la nostra llengua parlada i escrita, els quals es filtren, tan contents com si res, en el llenguatge teatral (el teatre havent estat qualificat d'escola del poble).

Fem punt. Hem volgut, només, fer veure la llacuna que té la literatura catalana quant a la manifestació teatral. Llacuna que es tradueix en un handicap per a tots aquells editors i traductors estrangers que volguessin incorporar obres nostres a llur llengua respectiva — handicap, per tant, que també lesiona el nostre prestigi de catalans nacionals. I llacuna, sobretot, que és un element poderosament pertorbador en l'evolució i cristallització definitiva de la nostra llengua vernacular, puix que contamina el poble de possibles deficiències i errors ja superats per la familiaritat amb d'altres manifestacions literàries elegantment i conscientment sotmeses a la disciplina gramatical de l'Institut.

Es clar que no podem exigir que ningú no escrigui per al teatre si no té, ultra la literària, la base d'una garantia gramatical més o menys solvent; sí que exigim, però, puix que avui ja no ha d'ésser possible negligir més aquest aspecte lingüístic, que de l'Estatut endavant hom compti necessàriament, en tots els jurats de certàmens, premis i concursos teatrals, amb aquells elements que puguin impugnar o valorar aquest factor essencialíssim per a la cultura catalana i universal, que és la qualitat literàrio-gramatical de les obres presentades.

SALVADOR ROCA I ROCA

URQUINAONA
5 SETMANA
No hi ha reestrena aquesta temporada
Garbo
JOHN GILBERT en
LA REINA CRISTINA DE SUECIA

TIVOLI EXIT! EXIT!
Una comèdia magistral, superba, amb Paul Lukas i Elissa Landi
A LA LUZ DEL CANDELABRO

Grandiós Festival Cinematogràfic
per al dia 6 de maig a la Piscina de Platja d'Or i Hotel Terramar Palace, de Sitges, organitzat per la
WARNER BROS i JANTZEN
amb motiu de la pròxima estrena de
Un mundo de hechicería
alegre... sugestivo... deslumbrador
DESFILE DE CANDILEJAS
JAMES CAGNEY RUBY KEELER DICK POWELL JOAN BLONDELL y 300 girls
Elecció de la
GIRL JANTZEN - CANDILEJAS
50 «girls» en trajo de bany, dirigides pel mestre Demon i capitanejades per les Six Demon's Stars, interpretaran una revista aquàtica inspirada en «Desfile de Candilejas»
Desfile de maniquís, projeccions cinematogràfiques, esmorzar i te de gala, filmació de la festa, etc.
Obsequi d'un trajo de bany Jantzen a totes les participants; grans premis a la
GIRL JANTZEN - CANDILEJAS

BERKELEY SQUARE
FILM PRESENTAT PER MIRADOR EN SESSIÓ ÚNICA

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES LLETRES

Llengua i literatura de Rècia

Antigament, la llengua reto-romana era parlada en tots els territoris de la Rècia: Suïssa Oriental, part meridional de Baviera i Wurtemberg, tot el Tirol i tot el Friül. Abans de la invasió de l'antiga Helvècia pels bàrbars, cal admetre que fou la llengua del poble helvètic. En són testimonis el gran nombre de mots usats avui encara en l'Alp i un gran nombre de cognoms subsistents modernament a tot Suïssa.

Els esdeveniments polítics i la desproporció immensa en la lluita contra els seus poderosos veïns, li feren cedir, de mica en mica, parcelles del seu territori fins a mitjans del segle darrer, mantenint des d'aleshores l'àrea que actualment ocupa en territori suís, però cedint encara al Tirol i al Friül, avui gairebé totalment italianitzats.

El debut de la literatura reto-romana sembla iniciar-se vers l'any 847, època en la qual l'arquebisbe Rabanus Maurus decreta que l'ensenyament religiós es faci en la llengua vulgar. Des d'aleshores les prèdiques, els sermons i les oracions es fan en reto-romà. El més vell manuscrit reto-romà (segle XII) és un fragment d'homilia. R. Planta ha provat que múltiples cartes i títols dels segle VIII al X del convent de Saint-Gall eren redactats en reto-romà.

La tradició literària reto-romana és tan bella i abundant, tan variada i interessant com la de qualsevol de les seves poderoses veïnes (Decurtins). Citem un dels poemes èpics més antics: *La canzun de Sontga Margriata*, i un dels seus tresors més venerables: la benedicció de l'Alp, *Ave Maria dils signuns*.

El poble reto-romà tenia i manté una predilecció pels afers jurídics en el teatre popular, com ho prova una de les representacions més antigues i característiques: *Dertgira nauscha*, procés en el qual es falla una querella entre Missenyor Carnestoltes i Dama Quaresma. Els misteris de Somvitx són també una de les obres més remarcables de la literatura reto-romana. Totes aquestes obres de literatura popular antiga han estat recollides pel Dr. Decurtins en la seva *Crestomatia* monumental, encara en curs de publicació per la seva vídua i el canonge Caminada.

La literatura escrita sent en els seus començos la influència de les lluites de la Reforma. Les III Lligues Rètiques reconeixien el dret als cumins de resoldre la qüestió religiosa. Gian Travers, amb el seu cant sobre la guerra de Müst, és considerat com el pare de la literatura reto-romana, però gairebé tota la literatura dels segles XV al XVIII és de temes religiosos. Bonifacius i Nauli foren els autors d'aquells temps que més es distingiren amb llurs obres religioses i històriques. El convent de Mustèr fou també un recer per als literats d'aquella època. Però l'incendi de la biblioteca en 1799 pels francesos, destruí nombrosos i rars manuscrits i impresos reto-romans.

Després de l'època agitada i esgotadora de les lluites religioses, vingué de 1700 a 1830 un període de calma i relaxament relatius. Aquesta època no fou estèril i insignificant quant a producció literària, però li mancaren les grans idees motrius i creadores.

La renaixença reto-romana té els seus inicis, com la catalana, vers l'any 1830. Les lluites polítiques (Confederació de 1848), l'ensenyament obligatori i l'aparició de la premsa diària influïren notablement sobre la literatura reto-romana. Es gràcies a la premsa que el poble reto-romà deu el seu despertar espiritual, tot exercint al mateix temps una influència decisiva sobre els intellectuals.

Gàcies també a l'esforç, a la tenacitat i al treball entusiasta d'un estol de patriotes, veiem néixer i créixer les primeres societats en pro de la llengua i de la literatura reto-romanes.

La producció literària esdevé relativament fecunda. La manca d'una crítica apropiada permet no obstant l'aparició del diletantisme.

P. Condrau, fundador de la *Gazetta Romontscha*, exerceix una forta influència sobre la vida i les aspiracions d'aquesta època.

Gion A. Buehler intenta la unificació de les variants reto-romanes en una llengua única literària, però fracassa en el seu noble esforç.

El poeta líric Gion Antoni Hounder s'immortalitza amb el seu poema *A Trun sut igl ischi* (Sota l'erable de Trun), cant nacional rètic, i amb la seva bella poesia *Il pur suveron* (El pagès sobirà).

Si C. Muoth no és el més gran poeta reto-romà, n'és sens dubte, el més gran prosador. Decurtins afirma que els seus idillis *Las spatlunzas* (Les filadores) i *Las mesiras* (Les lleteres) admeten comparació amb les més grans obres de les grans literatures. C. Muoth és considerat encara com el més nacional dels poetes reto-romans, puix les seves creacions poètiques són l'expressió exacta i altiva de tot allò que caracteritza particularment el poble rètic.

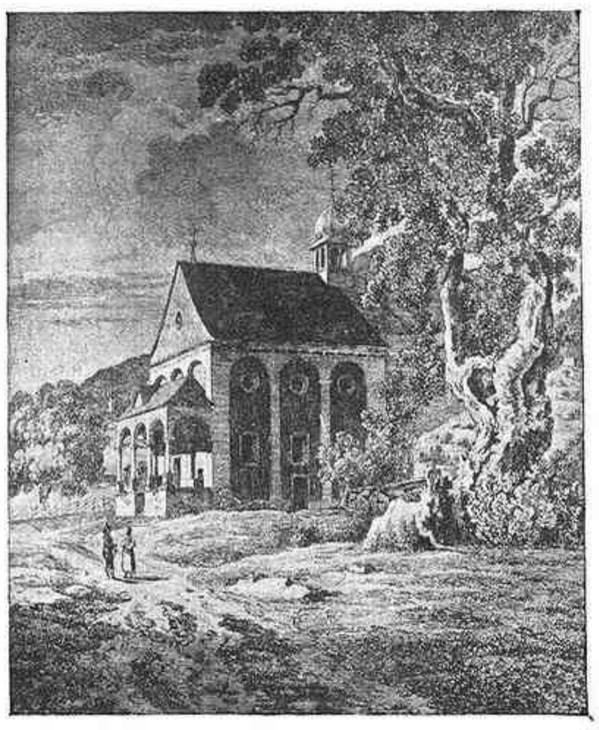

L'erable de Trun, sota del qual es fundà en 1924 la primera Lliga completament independent d'Austria: la Lliga Grisa

El millor dramaturg reto-romà és el R. P. Maurus Carnot, autor també de nombroses obres clàssiques, poemes lírics, contes, novelles, drames, etc. Citem-ne els drames *Clau Maissen* i *La Ligia Grischa*.

La poesia èpica del contemporani Florin Camathias ha tingut un èxit franc. Les seves *Historias dils Munts Gieri* foren premiades en el concurs fundació Schiller (Premi Crexells suís). Florin Camathias és també traductor de nombrosos autors catalans. En 1924 fou representada la seva obra *La Ligia Grischa* en el festival commemoratiu del cinquè centenari de la fundació de la Lliga Grisa.

Baseli Berther és l'autor d'estudis sobre la literatura i la història de la Rècia.

Des de 1893, degut a l'esforç de Caspar Decurtins, ve publicant-se la *Crestomatia Reto-romana*, obra monumental, la de més mèrit de la literatura reto-romana. Mort Decurtins, la seva continuació es veu assegurada per G. Cahannes, Chr. Caminada, i pel professor Peider Tuor.

L'Engadina, amb la seva variant lingüística el ladí (parlat també al Tirol), posseeix una literatura relativament recent.

Durant els segles XVI i XVII l'activitat literària ladí és gairebé totalment religiosa: catecismes, llibres de càntics traduccions de la Bblia (Bifrun, 1560).

Fins després de la Revolució Francesa els escriptors ladins no prengueren gran volada. Palliopi (1820-1873) és l'autor de nombrosos treballs filològics i lexicogràfics i d'un diccionari ladí. Entre els poetes es destacaren Gian Fadri, Caderas, Simon Caratsch i G. Barblan. Entre els poetes moderns cal citar: Florian Grand, Peider Lansel, Chasper Poo, Bardola, etc., i especialment, Jachen Luzzi.

Amb el que deixem esbossat es pot endevinar el llarg i dur esforç d'un poble excessivament reduït, i amb una història sovint adversa, per a substituir i resistir la pressió constant dels seus poderosos veïns. *Ni italians ni tudaisch!*, diuen els reto-romans per boca del poeta.

Aquest noble esforç sostingut en circumstàncies tan adverses, fóra ja digne per ell sol de la nostra admiració. Però els catalans teníim encara més motius de simpatia i estima envers els nostres germans de raça i de llengua dels Alps Orientals. I és l'interès que el poble reto-romà ens ha demostrat sempre i més encara des de la dictadura i dels esdeveniments polítics que han donat a Catalunya un inici de llibertats.

RAMON FORN

(Vegi's MIRADOR, n.º 271)

CAMISERIA FITÓ BARCELONA
Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

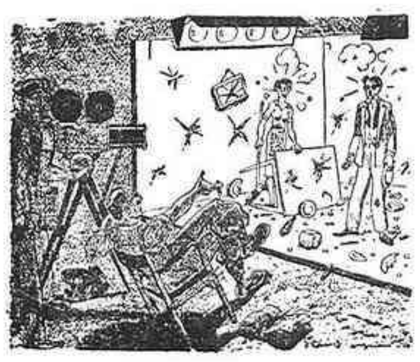

REALISME CINEMATOGRAFIC

El director. — Més vivacitat, en aquesta baralla! Que no heu estat mai casats?

(*Judge*, Nova York)

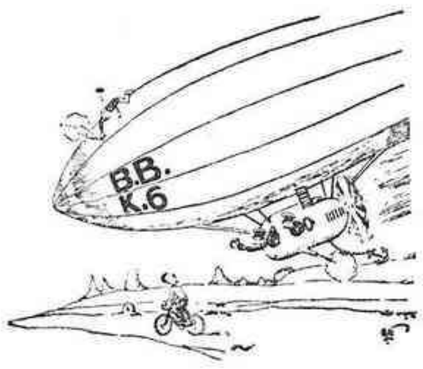

—Ep, ciclista! No teniu una mica de dissolució, que se'ns ha foradat la coberta?

(*Ric et Rac*, París)

No hi tornaré més!

Com que no he entrat mai en una llibreria expressament per ésser la Festa del Llibre, sinó que quan m'ha abellit un llibre l'he comprat, sense calcular abans si s'apropava el 23 d'abril; com que les dues vegades que havia eixit un llibre meu al carrer no havia coincidit amb la susdita festa, no havia parat esment en la quantitat de literatura que surt fitant únicament aquesta diada; en aquesta mena de literatura que era alludida la setmana darrera en aquesta mateixa pàgina i que a la llarga caldrà retolar especialment.

Davant la displicència dels editors, jo, romàntic inguarible, he publicat a les meves despeses el llibre *Amor i banderes*. Hauria eixit a primers de març, però per diverses circumstàncies no eixí fins a primers d'abril. Bé, doncs, procuraré per tots els mitjans que no aparegui mai més una obra meva dintre l'òrbita de la Diada del Llibre. I crec que tots els escriptors normals haurien de fer el mateix pensament. Acostumaríem, potser, el públic català a comprar llibres regularment a mesura que sortissin; acostumaríem, tal vegada, a disciplinar-lo. Llavors, en la Diada del Llibre, els llibreters omplirien la parada amb els llibres apareguts durant l'any; i en un costat podrien posar, sota rètol, els escrits expressament per a la Diada. Potser sóc massa optimista, però em sembla que al cap de dos o tres anys els compradors sabrien triar.

I potser tots plegats aconseguiríem treure una mica del confusionisme que entortolliga la literatura catalana.

JOAN DUCH

VARIETATS

Un concurs feixista

La *Nuova Antologia* és una acreditada revista italiana que es troba ja en el seu seixanta-novè any de publicació. Tot i essent, com diu un subtítol explicatiu, una revista de lletres, ciències i arts, no es sostreu — com, d'altra banda, totes les publicacions d'Itàlia — al règim feixista sota el qual viu.

Recentment, la *Nuova Antologia* convocava un concurs per a un assaig d'història italiana, dotat amb 15.000 lires. Com que, a més a més del premiat per unanimitat, es trobaren, entre els trenta-cinc treballs presentats, altres quatre dignes d'esment, la direcció de la revista ha destinat 10.000 lires per a aquests darrers. A remarcar que, per la llista de títols, no sembla haver-se rebut cap treball sobre història d'aquests darrers onze anys.

En el seu darrer número, l'esmentada revista anuncia un altre concurs, dotat de tres premis indivisibles de 20.000, 10.000 i 5.000 lires. Aquest concurs, obert als escriptors italians, ha de premiar «novelles del temps feixista». Diu la convocatòria: «Requisit essencial per a la tria de les obres a premiar, és que ofereixin un quadro o representin un aspecte característic de la Itàlia nova i de la seva transformació espiritual.»

La comissió judicadora és formada per: Luigi Federzoni, president, director de la *N. A.*; Arnaldo Bocelli, secretari; Antonio Baldini, Silvio Benco, Grazia Deledda, Arturo Marpicati i Alfredo Panzini.

Sobreproducció romanesa

Tzigara-Samurcaz procedeix a reorganitzar la revista romanesa *Convorbiri literare* (*Converses literàries*) de la qual és director, sota un programa encapçalat per «la primacia de l'esperit crític». En efecte, hom es queixa, a Bucarest, de la manca d'una crítica que guii un públic desorientat.

Un col·laborador de l'esmentada revista, I. I. Cantacuzino, fent el balanç de la producció literària de l'any passat, assenyala la gran voga de la novella. Mentre anys enrera els editors només acceptaven manuscrits d'autors capaços de tirar més de 3.000 exemplars, l'any passat, en canvi, els editors empaitaven els novellistes demanant-los original, sense que ningú s'expliqui aquest canvi sobtat del públic. «Tots els escriptors romanesos—diu l'articulista —, assagistes, periodistes, poetes i autors dramàtics, han escrit, estan escrivint o estan a punt d'escriure una novella.»

Però això va acompanyat dels símptomes d'una inflació literària. El govern, els diaris, les associacions culturals, rivalitzen en l'atorgació de premis; les revistes es disputen les obres inèdites; les cases editorials coneixen una activitat frenètica.

I, al costat d'aquest engrescament per la novella, la poesia es marceix enmig de la indiferència general i d'assaigs i d'estudis documentats no se n'escriuen. Per afegidura, la crítica literària ha desaparegut, abandonant el públic a ell mateix: «Si 1933 fou un any de triomf, d'esforç i d'abundància, fou igualment un any de caos i d'incoherència», diu Cantacuzino. Els crítics també s'han posat a fer novelles i ningú no té cura de fer la tria entre el molt que es publica. «El perill és que el públic, submergit per la sobreproducció literària i enervat per múltiples decepcions, retiri als novellistes el suport que fins ara els ha atorgat. Un temps d'efervescència risca d'ésser seguit d'un temps de desillusió.»

Com a Catalunya?

GUTEMBERG, S. A.
Fàbrica de maquinària per a les Arts Gràfiques
Agullers, 1 i Via Laietana, 4
Tel. 15524 - BARCELONA

JULES ROMAINS

L'últim unanimisme

Torna altra vegada París, súmmum d'agitació i moviments, caçat en l'instant de més tràfec, encalçat en tots els llocs convulsius, agafat en episodis complexos. París és un espectacle. L'escriptor cerca a la desesperada aclarir la complicació de l'espectacle. I heus ací tot aquest maneig i tot aquest brogit, íntegres, damunt la taula. L'unanimista, però, no desment cap dels vells principis. Hi trobareu un to poètic constant. Un ritme de coses i coses. Epica moderna? Potser París ha estat fet — només — perquè Romains pogués cantar-lo, segons la vella fórmula. Frenesí, multiplicitat, passió. Tot això és — únicament — eix d'aquesta estupenda construcció.

Jules Romains

Les hommes de bonne volonté — sis volums publicats — faran un conjunt ben respectable. Tenim ja indicis molt clars del que serà l'obra tota. Hi ha fils a cada capítol (cal llegir entre ratlles) que lliguen ara a *Puissances de Paris*, ara a *Le vin blanc de la Villette*. El record de les obres poètiques hi és constant a totes hores. L'humor de *Les copains* hi plana sempre seguit. Podríem dir que tota l'obra de Romains, el teatre i tot, no ha estat més que una llarga experiència de preparació per a aquesta sèrie. L'unanimisme ha trobat la forma perfecta d'expressió. I ara es presenta un problema que fóra bo de debatre per llarg i que no fem sinó enunciar. Problema d'estructuració interna i de forma exterior. Hem insinuat ja un contacte amb l'epopeia. Caldria remarcar-ne d'altres amb el fulletó i amb el cinema. El fulletó — creació francesa, tradició francesa, obres mestres franceses — no pot ésser oblidat quan parleu d'una obra que tindrà almenys vint o vint-i-cinc volums. El cinema és també un element constant d'influència. En qüestions de tècnica sobretot. Vegeu només la coexistència de dues o més accions durant un temps mateix. Es un vell truc del cinema, suara ressuscitat admirablement per Fritz Lang. Fulletó-cinema. Desfilada contínua de tipus i d'accions. Coses que passen. Ritme de successions. Tot elevat i dignificat per Romains amb la seva posició poètica i sentimental. Cap cas més clar d'humanització de l'art. Mai més evident allò de la impuresa de la novella.

Romains és sobretot un escriptor honestíssim. Tots els recursos a la vista, cap pruïja d'amagatalls. El transcurs de l'obra és això, i per si no bastava us topareu amb un pròleg que és tota una confessió estilística, de maneres i hàbits. Romains té una mica la tortura de la modèstia i, sembla, de l'odi al cenacle. La seva vida és, tal vegada, això: una fugida persistent dels grupets. Ara ha passat de la *N. R. F.* a Flammarion. La part de la seva obra que més pogué complaure a l'esnobisme de l'hora — *Cromedeyre-le-Vieil*—és la que més allunyada està de la seva tònica actual. L'estil és una lluita ansiosa cap a la *normalitat*. Normalitat de descripció (ben poques imatges s'arrisquen), de minúcies de l'existència i, més que res, de la conversa dels personatges. La gent parlen normalment sense témer el mot grollo ni el vulgar. Només els comentaris de l'autor s'eleven una mica a altres cels, tímids sempre d'aportacions extraordinàries o excessives. I el més emocionant del llibre és això: aquesta veridicitat vital. Expressió del tràgic quotidià, carrers i cases, ambicions i botins, humils i superbs, amor i crim, suma d'individualitats en marxa amb el fons d'un París poetitzat, protagonista.

Romains ha acumulat anys d'experiència humana amb altres anys d'experiència tècnica. Ho ha exposat honradament i ha comentat amb passió. De tant en tant, d'entre els episodis atapeïts i complicats brollen comentaris fervorosos. Quan parla de la Revolució, per exemple. O quan ens presenta aquells tipus humans, humaníssims, de l'Escola Normal. (Romains, ex-normalià, ha tingut sempre l'empremta escolar d'aquesta institució: *ça classe*.) I, més que mai, quan el tema és París, carrers i places, cases i barris, aspectes i evocacions. Hi ha volum que no és més que una passejada per París. Una caça de sentors i de recons ínfims. París pren puixança de centre entorn del qual gira l'acció. Mai no s'esvaeix del tot. Trobareu sempre l'evocació de la ciutat adés monstruosa, titànica, adés amiga i companya. Els personatges són sovint *medis* de París. La novella tota és una orquestració de la urbs. Música de tempestats i música de sentiments minúsculs, amb un fons de violència lírica.

* * *

La complexitat d'aquesta descripció animada ha obligat a posar a la fi de cada tom una llista de personatges i un resum de l'acció. Surt aquí — cap limitació — un mostrari complet de tipus. La vivificació de l'època — 1908 — és meravellosa. Interessen els pensaments i les preocupacions d'avantguerra i interessen vistos així, a través de tots els medis socials. I interessa la posició que l'autor pren sempre. El pintor opina sobre l'espectacle. El fet divers s'anima i ens dóna tota la seva intimitat. La sàtira acaba sovint en una gran riallada. Sis volums de recerca — humil, senzillíssima — de la veritat.

ROSSELLO PORCEL

SI ÉS ELÈCTRIC I DEL VOSTRE AUTOMÒBIL
us el repararan avui i bé, al
GARATGE ELÈCTRIC
CARRER MOIÀ, 6 i 8 (Anbau i Diagonal)

Agència exclusiva per a la venda de
MIRADOR
Societat General Espanyola de Llibreria
Barbarà, 16 *** Telèfon 14186

EXCURSIONS DE
VIATGES CATALÒNIA
en autocar Pullman a
Oberammergau
16-29 maig: 775 ptes.
Roma i Volta a Itàlia
14-30 maig: 865 ptes.
París i Castells de la Loire
16-31 maig: 730 ptes.
Fira de París, en ferrocarril
19-25 maig: 465 ptes.
Mallorca, 3 dies i excursions
85 pessetes
VIATGES CATALÒNIA
Rambla dels Estudis, 12 - Tel. 24774

Conservi la pell sana, neta, jove, fresca i gemada
Afaiti's depressa, amb higiene, simplement
Això ho aconseguirà
amb la

PASTA
Nix

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES ARTS I ELS ARTISTES

Les exposicions

Santasusagna

L'exposició que el pintor Santasusagna té oberta a La Pinacoteca, és una exposició que no afegeix res de nou al curs pletòric de riqueses que l'autor inicià fa temps.

Santasusagna és un artista oscillant. Costa molt poc d'endevinar en la seva formació un considerable contingent d'influències que no tracta massa de disfressar, i un enorme gust a «pompierejar», d'una manera, això sí, un bon tros atenuada. No obstant, té unes facultats innates que fan creure que si no rectifica i si no es planta per si sol, és ben bé perquè passa una mena de crisi llarga, de la qual s'haurà d'adonar, i que parteix del punt de revestir la seva obra amb una personal impersonalitat. Totes les teles contenen un enfitament d'agradable, en les quals hi ha mòlts tots els extrems dòcils de la pintura, i en constant revisió i aplicació les belleses superficials. Manca, doncs, la presència dels factors eminentment pictòrics que Santasusagna ha expressat en altres ocasions i dels quals no ha d'evadir-se, ja que sempre que vulgui els retrobarà a través de les seves facultats intelligents tantes vegades reconegudes.

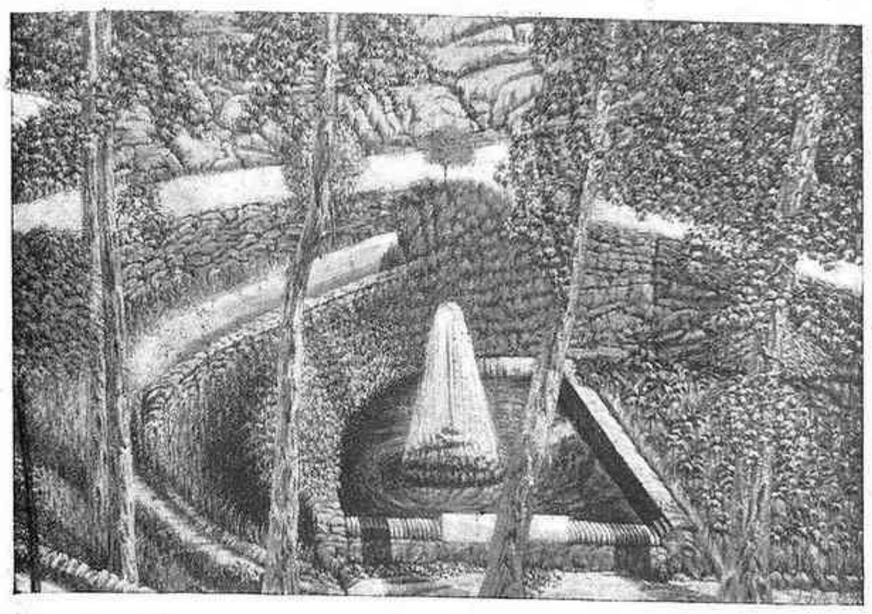

J. Soler Diffent. — El Marquet-Brollador

M. Rocamora

El *clou* de l'exposició que Rocamora ha inaugurat a les Galeries Syra resideix en sis teles neoyorquines. Això no vol dir que la resta de teles que completen el catàleg siguin d'una altra categoria que deixem per assenyalar.

Santasusagna. — Natura morta

En aquestes darreres, Rocamora, com tants d'altres pintors de caràcter no excepcional, manifesta el punt dolç a què ha fet arribar la seva personalitat artística i la seva paleta en els escenaris nacionals o pròxims estrangers. Contràriament, el paisatge urbà de la metròpolis de l'Amèrica del Nord era un tema per encetar, sobre el qual s'ha parlat molt, delimitant possibilitats i apuntant reserves. Així, Manuel Rocamora ha servit aquest interès i s'ha enfrontat amb la hieràtica impressió dels gratacels i les violentíssimes perspectives, decidit a copsar tot el que pugui representar un argument amb força suficient per a ésser artístic.

En el fons, es veu el pintor seduït, meravellat, per la lírica moderna, per l'imponderable aspecte dels terrats policromats, per la illusió de les grans alçades arquitectòniques.

Un pintor d'una visió dubtosa, segurament hauria efectuat un daltabaix deplorable en el moment de traslladar a la tela les emocions gairebé llegendàries d'aquest Nova York.

Rocamora ha jugat únicament un pur desig de sinceritat i una objectiva intenció, i així ha realitzat unes obres plenes d'una emotivitat remarcable, sorprenents quant a novetat pictòrica i en profit d'una qualitat realment per sobre de les altres teles veïnes.

Es un triomf, quasi rar, de la continència que dóna la cultura, haver-se cenyit a un model que guanya als nostres solament en grandiositat material, i no haver-hi vinculat additaments extres del ram, tan fàcils de sorpendre esperits elementalment preparats per l'exercici de la pintura.

Triomf que situa Rocamora en un excellent lloc de la pintura diríem-ne no professional catalana.

J. Soler Diffent

Per a l'expositor de la sala gran de les Galeries Syra hauria d'inventar-se una nova modalitat de crítica. Soler Diffent és un cas tan únic i tan particular, que sotmetre'l a una rutina més o menys rutina és involucrar en la seva obra un corrent que ni vol ni mereix.

Ressuscita en ell un instint primitivista, no per desencisos ni per heterodòxies, sinó perquè viu una transcendental ignorància que el mena a fer quelcom que veu i sent d'una manera inventada en el seu reclòs espiritual. Això, que sense paliatius es pot anomenar com a virtut, fa que Soler Diffent adquireixi un integral interès en cada manifestació seva, interès que no significa res de retrògrad ni de culte a l'instint.

Ha de jugar en tot comentari a ell adreçat un acatament absolut a la força de la ingenuïtat i radicalment desglossat de tot prejudici. En l'obra de Soler ha d'existir, per a compendre-la, un sentit èmul en admiració dels primers espectadors del miracle del fresc micènic.

Aquestes expressions poden semblar ditiràmbiques, desplaçades de lloc i de contingut. I no obstant, res més cert. Hem dit que no admetia un curs normal de crítica, una fórmula generalment estereotipada, almenys en principi literari, i això fa que insensiblement es produeixi una necessitat de salvar els obstacles que porten a l'estudi de parcialitats per a situar un conjunt artístic.

Soler Diffent, amb la mateixa humilitat que tenen els seus paisatges triturats per una visió minuciosa de les coses, rep els comentaris franciscanament. Per altra banda, excitar en ell nous punts de descoberta seria debatre's en l'impossible.

Per tot plegat i per sobre de tot, per un homenatge a les seves dots tan particulars, desvetllades en una edat regularment avançada, és molt millor i més adient recolzar-les admirativament i deixar que la seva producció es desenvolupi amb la llibertat primordial de la seva labor, emparada per l'entusiasme que un dia tingué França pel *douanier* Rousseau, una veritable vida paral·lela del nostre Soler Diffent.

ENRIC F. GUAL

E. Pascual Monturiol

Enric Pascual Monturiol ha mort. A la quieta. Lluny de Barcelona. A Nova York. A no haver aparegut la nova en la secció de telegrames de l'estranger dels diaris, potser la seva mort hauria passat desapercebuda.

Igualment, gairebé, ha passat desapercebuda per a les promocions actuals la seva pintura. Els pintors ja fets, assidus del Faianç Català, de quan Santiago Segura encara vivia, aquests sí que la recorden, com recorden l'home, empeltat de romàntic i de gitano.

Pascual Monturiol, que va entrar amb una forta embranzida i amb un bagatge copiós de temes del moll i de districte cinquè al nostre món artístic, després d'una apoteòsica exposició al Faianç, anà desancorant-se i acabà per perdre-hi tota mena de contacte. Els seus quadros, que primerament sortien del taller que tenia instal·lat al cor mateix del barri de Ribera, darrera de Santa Maria, i després de l'estudi de Vallvidrera, prenien el camí directe de les Amèriques. Res de fer una curta estada en una de les nostres galeries, abans d'empendre el llarg viatge. Ni pensar-hi.

Servàrem el record dels seus dibuixos d'aleshores, executats al carbó, d'una factura sòlida, en els quals tractava temes del districte cinquè; interiors de tavernes suspectes, paiets, gitanes, etc., i dels seus quadros del moll, grandiloqüents, lírics, però en els quals es revelava com un pintor de raça. Servàrem també el record de la seva figura terrosa, del barret ample, dels xavos castissos. Però res no sabiem ara del curs de la seva pintura.

* * *

Pascual Monturiol va treballar, durant una colla d'anys, en un taller—ja ho hem dit—, del barri de Ribera, darrera de l'església de Santa Maria del Mar. Enmig d'un ambient menestral que recorda l'època del senyor Esteve.

El graner, el vetes i fils; la bacallaneria; la botiga de l'adroguer—que ha d'ésser, precisament, de la cantonada—plena de dones enraonadores; el cigronaire, el cerer i, finalment, les parades de verdura del matí, amb les verduleres grasses, de galtes roges i amples de flancs. Voltat d'aquest ambient, d'un barcelonisme vuitcentista, anava teixint la seva obra. Un dia o altre sortiria al carrer.

De moment, no passava d'ésser una glòria de la barriada. El seu xamberg, els seus xavos envernissats de gitano castís els quals, de primer antuvi, havien produït una estranya sorpresa a aquells menestrals, esdevingueren familiars. I el pintor era un amic seu. Algun d'ells, el venedor de pesca salada, l'adroguer, el carreter de la graneria, li havien servit de model per a un quadro, o per un dibuix al carbó. Havien pujat al taller i s'havien trobat davant d'unes rastelleres inacabables de quadros i de dibuixos, penjats o bé arrambats per les parets, en els quals els descarregadors del moll es barrejaven amb els vaixells i amb els gitanos. En baixar, ho

Autoretrat

contaven als veïns, i la nova recorria, poca estona després, el barri de cap a cap. Pascual Monturiol baixava, alguna vegada, a fer-la petar a la taverna de sota—una taverna en la qual servien unes sardines escabetxades exquisides—, amb els venedors i els carreters que hi solien esmorzar cada dia.

L'amistat féu que arribessin a considerar el pintor com a cosa pròpia. Li concedien, per endavant, una glòria que encara no havia assolit. Tant és així que l'exposició de la sala gran del Faianç Català, la qual va obrir de bat a bat a Pascual Monturiol les portes del prestigi, no els va venir de nou. Per a ells, això ja era una cosa prevista.

* * *

Pascual Monturiol presentava dues característiques ben acusades, com a pintor. En els temes en els quals tractava escenes del moll, la seva visió lírica de l'assumpte donava una força grandiloqüent als seus quadros. En canvi, en les escenes de barri cinquè o en les pintures de gitanos, esdevenia precís, realista; s'atenia estrictament al model. Aquest desdoblament encara es feia més patent en comparar els seus dibuixos al carbó amb les seves pintures.

Pascual Monturiol era un dibuixant remarcable; un especialista expertíssim del paper Ingres, damunt del qual obtenia resultats sorprenents.

Recordo l'exposició celebrada al Faianç fa uns vint anys. Va ésser un esdeveniment. Els experts s'adonaren que havia nascut un pintor bo.

Després d'aquella exposició, la qual li obrí de bat a bat les portes de la glòria, si no les de la fortuna, Pascual Monturiol començà a allunyar-se del nostre món artístic, fins a desarrelar-se'n del tot. Ha mort, fa poc, lluny de la nostra terra, desarrelat també d'ella, però qui sap si enyorant-la. Perquè, en el fons de tot, Pascual Monturiol era un barceloní de cap a peus.

JAUME PASSARELL

UN RECÓ VALENCIA

La Sala Blava

El foraster que passava uns dies a la Ciutat de València va llegir en un diari local una gasetilla anunciant certa exposició de pintura que es celebrava en una societat anomenada Acció d'Art. La mateixa gasetilla donava l'adreça de l'entitat: Redempció, 8. I el foraster, després de consultar un pla, dos guàrdies urbans i un pacífic vianant, va arribar a Acció d'Art.

El carrer de la Redempció és a la part antiga de la urbs. Si li diguessin carreró, no s'ofendria ni podria ofendre's. Es una via irregular, amb cases de gent pobra i amb els murs corresponents a un jardí de casa rica: un d'aquells jardins que tant sovintejaven temps abans dins el clos de la ciutat.

Només fa que uns anys, el carrer de la Redempció solia tenir una atmosfera blanquinosa. N'era responsable la casa número vuit, situada enfront del carrer de la Solitud i la planta baixa de la qual era ocupada per un dipòsit de calç, algeps i potser altres matèries de la construcció. De tant en tant hi anaven uns carros, amb uns cavallots francesos, que s'enduien aquells materials blancs, deixant rastre pertot arreu on passaven...

De vegades, algun dels pocs ciutadans que transitaven per aquell carrer o carreró guaitava dins la casa núm. 8, que al defora era d'una vulgaritat perfecta, però que per dins cridava l'atenció principalment per una gran habitació dividida per dues grans arcades de perfil ogival. No és massa estrany — ni massa freqüent, tampoc — trobar a la ciutat de València aquestes cases normals a l'exterior i singulars a l'interior...

De sobte, aquell magatzem va tancar les portes i damunt una d'elles enganxaren el paper blanc convidant a llogar el local. Per aquell temps, un dibuixant, Ferran Gascon Sirera, projectava un establiment per a venda de llibres, per a venda d'antiguitats, per a venda d'art modern, per a fer exposicions i per a donar conferències... Aquell local, encara que estava amagat, era cèntric; per tant, es podia aprofitar. I poc després — era l'estiu de 1929 — s'hi inaugurava la Sala Blava, que aquest nom va dur l'establiment projectat.

La Sala Blava — anomenada així perquè les seves parets eren pintades de fresc amb una color blau-cel — fou inaugurada precisament amb una exposició de pintures de José Gutiérrez Solana: *Corrida en Turégano, Corrida en las Ventas (Madrid), Las chicas de la Claudia, Máscaras de pueblo, Cargadores de vino en Dueñas, Procesión de Semana Santa, Maniquíes de peinadora, Chulo y chulas...*

A posta s'havia cercat un pintor desconegut a la Ciutat de València i diferent dels valors més corrents en la pintura valenciana. Però heus ací que, amb motiu de l'exposició, el senyor Ernesto Giménez Caballero, aleshores director de *La Gaceta Literaria*, va donar una conferència, publicada posteriorment al seu llibre *Trabalenguas sobre España*, on deia entre altres coses: «*¿Acaso no veis en Solana — amigos valencianos — el mejor pintor valenciano que habéis tenido desde Ribera? El poeta más grande de vuestra violencia, de vuestro genio sombrío, apasionado, loco, antialegre y antiflorido, seco y duro, brutal y sensual?*»

A la Sala Blava va haver-hi encara alguna altra exposició i alguna altra conferència, com, per exemple, una que va donar Díez-Canedo sobre Fra Angèlic. Però, per diversos motius, la Sala Blava no va trigar gaire a tancar les portes...

Així va estar alguns mesos quan, ja sota la dictadura del general Berenguer, prengueren gran increment les activitats polítiques a la llum del dia. A la Ciutat de València sempre havia existit un nucli de valencianisme polític on convivien dretes i esquerres. Aleshores, plantejada una proposició perquè el valencianisme es declarés republicà, les dretes no l'acceptaren i restaren en una societat que s'anomenava centrista, mentre les esquerres, per llur banda, fundaven una Agrupació Valencianista Republicana.

La Sala Blava

I aquesta Agrupació Valencianista Republicana es va establir al número 8 del carrer de la Redempció, nom que llavors adquiria un regust simbòlic.

Era l'any 1930. La novella entitat va arreplegar un nombre de socis relativament crescut; va publicar el setmanari *Avant*; organitzà actes de propaganda; es va posar en contacte amb els altres partits republicans... Així, en les eleccions del 12 d'abril de 1931 va formar part del front únic antidinàstic que, per grans majories, va treure triomfants tots els seus candidats, entre els quals es trobaven els dos designats per l'esmentada Agrupació Valencianista Republicana.

Aquesta va seguir encara al mateix local, alternant les activitats polítiques amb les manifestacions artístiques dels seus socis —molts eren pintors, escultors, dibuixants... —fins que en maig de 1933 es va traslladar a un pis cèntric.

I fou aleshores quan es va constituir Acció d'Art, per elements als quals sabia greu abandonar aquella sala — encara blava — que, fet i fet, tenia ja una història simpàtica. Acció d'Art, constituïda principalment per valencianistes, no fa política — és a dir, política de comitès, assemblees, etc. —, sinó que respon, fins ara, al seu títol, organitzant manifestacions artístiques, entre les quals cal esmentar la Primera Fira del Dibuix (instal·lada a la plaça de Castelar), una exposició de cartells soviètics, una exposició de l'Agrupació Fotogràfica d'Igualada, exposicions individuals...

Tot això ho ignorava aquell foraster que, passant uns dies a la Ciutat de València, va cercar Acció d'Art empès per una gasetilla de periòdic. I com que aquell foraster era català i catalanista, jo escric ací aquesta ressenya de la Sala Blava — com encara s'anomena al local, que ja no és blau — per si de cas les mirades del foraster s'aturen en aquestes pàgines.

ALMELA I VIVES

¡NERVIOSOS!

Prou de patir inútilment, gràcies a les acreditades

GRAGEES POTENCIALS DE DR. SOIVRÉ

que combaten d'una manera còmoda, ràpida i eficaç la Neurastènia. Impotencia (en totes les seves manifestacions), mal de cap, cansament mental, pèrdua de memòria, vertigens, fadiga corporal, tremolors, dispèpsia nerviosa, palpitacions, hiterisme i trastorns nerviosos en general de les dones i tots els trastorns orgànics que tinguin per causa o origen esgotament nerviós.

Les Gragees potencials del Dr. Soivré, més que un medicament són un element essencial del cervell, medul·la i tot el sistema nerviós, regenerant el vigor sexual propi de l'edat, conservant la salut i prolongant la vida; indicades especialment als esgotats en la seva joventut per tota mena d'excessos, als que verifiquen treballs excessius, tant físics com morals o intel·lectuals, esportistes, homes de ciències, financiers, artistes, comerciants, industrials, pensadors, etc., aconseguint sempre, amb les Gragees potencials del Dr. Soivré, tots els esforços o exercicis fàcilment i disposant l'organisme per rependre'ls sovint i amb el màxim resultat, arribant a l'extrema vellesa i sense violentar l'organisme amb energies pròpies de la joventut.

Basta pendre un flascó per convèncer-se'n

Venda a 6'60 ptes. flascó, en totes les principals farmàcies d'Espanya, Portugal i Amèrica

NOTA.—*Dirigint-se i tramesent 0'25 pts. en segells de correu per al franqueig a Oficines* Laboratorio Sòkatarg, carrer del Ter, 16, Barcelona, *rebreu gratis un llibre explicatiu sobre l'origen, desenrotllament i tractament d'aquestes malalties*

nom registrat

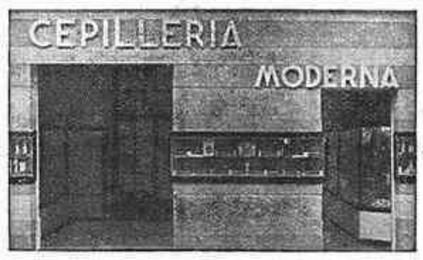

raspalls per a tots els usos

articles de neteja—objectes per a presents

rambla catalunya, 40

Societat Espanyola de Carburs Metàl·lics

Correus: Apartat 190 — BARCELONA — Telèfon 73013

Teleg.: "Carburos" — Mallorca, 232

CARBUR DE CALCI: Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) : : OXIGEN 99 % DE PURESA, Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : : SOCARRIMAT i SECAT de fils i peces seda, cotó i altres teixits : : CALEFACCIÓ INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : : GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

PRESSUPOSTOS, ESTUDIS, CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

(c) Ministerio de Cultura 2006

MUSICA I RADIO

PERFILS DE LA MÚSICA CONTEMPORANIA

Paul Hindemith

La darrera etapa de la música alemanya a l'estranger i sobretot als països llatins, és encara simbolitzada per la figura de Richard Strauss. I és en la pròpia Alemanya on aquest mestre de la decadència romàntica ha trobat, de molt de temps ençà, un successor brillant, digne de la millor tradició, alhora que representant genial de l'esperit contemporani: Paul Hindemith.

La seva carrera no ofereix cap aspecte particular si no és la línia dreturera i conseqüent del seu desenrotllament: nat el 1895 prop de Francfort, des dels seus anys d'infantesa ha estat instrumentista. Ben aviat entrà com a violinista en l'orquestra de l'òpera de Francfort. Al cap d'uns quants anys de dur servei quotidià en aquest teatre, funda el quartet Amar al qual participa canviant el violí per la viola. Nombroses *tournées* triomfals al servei de la música moderna i clàssica el condueixen amb els seus camarades a través de tota Europa. D'ençà de l'any 1927, ocupa la càtedra de composició de l'Acadèmia de Música de l'Estat de Berlín.

Hindemith es distingeix entre totes les altres figures de la música contemporània per una condició significativa: com en èpoques anteriors de la nostra música, de les quals Beethoven fou el darrer representant, la seva activitat de compositor prové de la seva activitat instrumentista. Produir sense executar-se a si mateix: això no existeix per a ell. L'artista romàntic, i àdhuc compositors com Schönberg i Stravinsky, que duen damunt seu una porció considerable de «segle dinovè», creen en la solitud, lluny del soroll d'aquest món inquiet. Només algunes vegades dirigeixen llurs obres. Hindemith sols pot viure i crear quan es troba enmig de la realitat desconcertant d'una existència de la nostra generació. Arriba a ésser el millor artista del món. Participa com a instrumentista en l'execució de les seves obres. Coneix les inquietuds socials de la seva època. Llegeix i reflexiona els llibres dels autors contemporanis. Es procura un coneixement íntim dels nous procediments tècnics, del film, de la ràdio, de la música elèctrica. I — cosa que és potser la data més important en la vida d'aquest artista — retroba el contacte amb la joventut. Per a aquesta joventut alemanya, romàntica i anticapitalista, tradicional i avantguardista alhora, compon algunes de les seves millors obres, i fa música amb ells, amb motiu dels seus congressos, de les seves festes, de les seves reunions.

En les famoses festes de música de cambra de Donauschingen, organitzades per l'entusiasme artístic d'un mecenas principesc, Hindemith s'afirma de dia en dia, d'any en any, d'una obra a l'altra, com el director incontestable de la jove escola alemanya. No hi ha cap experiment que no intenti sense, però, perdre-s'hi mai. Enmig de les impressions torbadores dels anys de la post-guerra, en què l'impressionisme celebra els seus triomfs, en què Stravinsky descobreix el ritme i el vell cant protestant és dut vers un nou renaixement, Hindemith retroba el camí de la més forta tradició alemanya, de la polifonia poderosa del gran mestre del barroc musical: de J. S. Bach. En aquesta escola severa, a la qual es sotmet per la seva pròpia voluntat, el seu estil aconsegueix progressivament una major perfecció de la forma, una major densitat melòdica. La seva primera obra mestra, la *Vie de Mariés*, sobre versos de Rilke, per a piano i cant, ofereix un resultat sorprenent: el que àdhuc en els nostres dies els noms mitjans purificats d'un estil dur i lineal, poden expressar un lirisme emocionant. Les característiques dominants de les nombroses obres del jove mestre, dels seus *Llibres per a piano* que per primera vegada, després de Liszt i de Busoni, plantegen nous problemes pianístics; de les seves òperes com el grandiós *Cardillac* hoffmanesc o l'encisadora *Noticies del Dia*, de la música de cambra, de les sonates per a instruments, de les simfonies i de l'oratori o dels seus corals, són la intensitat lírica, la perfecció de la forma, la claredat polifònica i la força impressionant de les noves combinacions d'instruments.

Paul Hindemith

En la seva música Hindemith ha recreat el tipus d'una forma concertant, germana moderna de la *suite* del segle XVIII que ha esdevingut el model de tota una generació i liquida les formes ampulloses del simfonisme wagnerià i straussià. Els instruments de l'orquestra guanyen una nova vida individual. Els és exigida una tècnica considerable, una tècnica que obre una nova perspectiva al desenrotllament de cada instrument. Com tota música de les èpoques històriques, així també la del nostre temps i sobretot la de l'instrumentista Hindemith té aquestes condicions pròpies i crea una atmosfera a la qual cal aclimatar-se.

La música de Hindemith no és fàcil de compendre al primer contacte, sobretot quan les nostres orelles estan encara plenes d'harmonies clàssiques o romàntiques. Però si tenim el coratge de deixar el passat darrera nostre, de tenir la consciència de la nostra època, amb els seus problemes i els seus conflictes, però també amb les seves belleses sovint esquerpes i penibles, retrobarem immediatament en les obres d'aquest mestre l'empremta del nostre segle. Hindemith ens fa creure d'una manera tan convincent i impressionant com cap altre músic de la nostra generació — no oblidéssim pas que ell és l'únic veritablement jove, car Bartók, Falla, Stravinsky, Schönberg, han passat la cinquantena — que la música té encara un esdevenidor. Els resultats més vils d'un epigonalisme asfixiant que es gosa encara de servir-nos com a «moderns» per a demostrar-nos l'esterilitat de la música contemporània no podran desesperar-nos si al costat podem trobar un geni tan ric i tan lluminós com el de Paul Hindemith.

OTTO MAYER

Nota. — Totes les obres de Hindemith han estat publicades per la casa B. Schott's Söhne, Magúncia.

L'emissió comercial

Fa un quant temps, les emissions organitzades per alguns fabricants i distribuïdors d'articles diversos per a la difusió de les seves marques, han esdevingut periòdiques, i per la importància dels elements que hi prenen part i per la satisfacció amb què són escoltades, un dels atractius que més plauen als adioients. En elles, el que escolta, a canvi d'assabentar-se en el transcurs d'una estona d'una propaganda de més o menys extensió i intensitat, és obsequiat amb alguna actuació artística. El problema està a obtenir la deguda proporció entre els dos elements que durant aquest temps retenen l'atenció de l'auditor.

Malgrat tot, s'han blasmat aquestes emissions retraient a les emissores el desig de cercar utilitats amb els mitjans publicitaris, oblidant que en un país com el nostre, en el qual la radiodifusió està desproveïda de tots els mitjans per a subsistir, ha de cercar-ne en substitució dels que li podrien proporcionar els que se'n gaudeixen, bé voluntàriament, amb les aportacions de quotes protectores, bé amb les taxes que podien proporcionar les mesures fiscals de l'Estat. Els que així pensen no recorden que de la publicitat en treu un ajut considerable no sols la ràdio, sinó també els altres mitjans de difusió, i tots estem acostumats a seguir la informació de la premsa entre un laberint d'anuncis i a presenciar tota mena d'espectacles, àdhuc els de to artístic més pujat, voltats d'una propaganda que els aclapara.

Això deixat de banda i prescindint de les aportacions dels petits anuncis que acompanyen l'emissió en general, ens fixarem únicament en aquests casos en què l'anunciant contribueix individualment; i segons sigui la seva intervenció, tenim: o l'emissió subvencionada, que generalment es limita a les retransmissions en la qual només hi ha la indicació de la generositat de l'ajut, o l'emissió organitzada amb tota la seva intervenció. No hi ha dubte que la millor garantia de la bondat de l'emissió és en el primer cas, puix s'ha de preveure més capacitat i desig de vetllar per la part artística en la direcció de l'emissora, que no en l'anunciant. Però, d'altra banda, el profit comercial ha d'ésser més migrat. Exemple d'aquesta intervenció publicitària el teníem en les retransmissions que es feien anys enrera del Liceu amb l'ajut de diverses cases comercials.

Darrerament, però, han estat les emissions organitzades directament pels anunciants el que ha portat a la ràdio molts elements dels quals difícilment els radioients haurien pogut gaudir. Aquestes emissions forçosament han d'ésser fetes de manera que plaguin al major nombre possible d'oients. Exigir un nivell artístic superior al normal és quelcom fora de lloc, i malgrat tot cal confessar que es mantenen amb un to prou elevat, principalment pel que fa referència als intèrprets, i fins això es fa amb un fi utilitari, ja que no hi ha dubte que és millor associar a una marca una *vedette* o un *divo* que no un senyor desconegut que canti per pocs diners. Diguem de seguida que s'han fet veritables disbauxes en aquest aspecte, sobrepassant de molt les xifres que es puguin recaptar en qualsevol espectacle. Una de les darreres actuacions d'un famós cantant que ha conegut des dels millors escenaris d'òpera als del Parallel, li valgué l'exorbitant xifra de quatre mil dues-centes pessetes per cantar quatre cançonetes, i l'organització total de l'emissió va sobrepassar les catorze mil pessetes. Els radioients, però, tenen motius per a objectar que tot no són grandeses i, efectivament, al nom d'una crema per la cara o d'un parell de sabates s'hi afegeixen les carrincloneries més tronades. Ens deia dies enrera un director musical d'una emissora, que el distribuidor d'una marca es va sentir esplèndid i amb el desig de sorpendre l'elevació artística dels radioients va encomanar un programa de música que tot i essent escollida fos coneguda pel gran públic, i en ésser-li presentat el programa, va rebutjar, com a obres de difícil comprensió per semblar-li d'excessiu refinament espiritual, l'obertura de *Guillem Tell* i els ballables de *La Gioconda*.

J. G.

La vida musical a Barcelona

Es molt satisfactori de poder assenyalar l'activitat extraordinària d'aquests darrers mesos dels Ateneus i d'altres entitats més o menys populars en l'organització de conferències sobre la música. Malauradament per a la musicologia i l'ensenyança espanyoles, la música no ha aconseguit conquistar fins ara les universitats com a estudi obligatori. Aquesta activitat popular pot ésser considerada en certa manera com un acte espontani de crear-se, amb les pròpies forces, els mitjans d'explicar els problemes i el desenrotllament històric de la música.

Especialment, l'Ateneu Enciclopèdic sembla desenrotllar una iniciativa viva i plenament conscient del seu caràcter com a entitat popular i moderna. L'illustre mestre Lamote acaba de donar davant d'un públic nombrós, la seva primera conferència sobre *Cinquanta anys d'activitat musical a Barcelona*. Hi ha anunciades nombroses sessions musicals sobre una gran varietat de temes, entre ells una interessant sèrie de conferències sobre *La Música i la Revolució Francesa*.

El programa, en general, no és més que un començament, un gran experiment en el qual no serà fins a l'acabament que es veurà de quina manera cal procedir. Però és precisament aquest esperit coratjós de la gent de l'Ateneu Enciclopèdic disposada en tot moment a empendre noves experiències, el que mereix tota la nostra atenció.

El Palau de la Música Catalana fou insuficient diumenge passat per encabir la gentada que volia assitir al darrer concert Casals d'aquesta temporada. Sols és de lamentar que els altres concerts no hagin merescut el mateix interès del públic. N'ha estat la raó, aquesta vegada, el conjunt d'un magnífic programa, de dos solistes extraordinaris i d'uns preus moderats? En tot cas, caldrà tenir-ho en compte per tractar de compendre aquestes relacions de l'actitud del públic davant dels diferents concerts. Una ovació calorosa i interminable a l'illustre mestre-director posà fi a l'activitat primaveral de l'Orquestra Casals.

O. M.

El Mtre. Albert Wolff, de l'Orchestre Lamoureux i, aquests dies, de l'orquestra Pau Casals

CAMISERIA FITÓ BARCELONA

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Pijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

The Majorca Sun
and
The Spanish Times
El més important setmanari anglès que es publica a Espanya. Llegit per tots els anglesos i americans
25 cèntims en tots els quioscos

LLUNY D'OSQUES

—I ara, ignoreu la matança de Sant Bartomeu?
—Llegeixo tan poc els diaris...

(*Marianne*, París)

LA MINYONA

—Aquesta poca-vergonya!... Fer una criatura al nostre fill!

(*Marianne*, París)

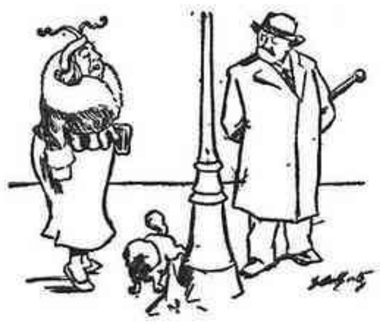

Ell. — Quan sóc jo, no m'esperes...

(*Gringoire*, París)

Berkeley Square

- Film de **Frank Lloid**, tret de l'obra del mateix nom de Johon L. Balderston
- Interpretat per **Leslie Howard, Heather Angel, Valerie Taylor, F. Gottschalk, Colin Keith-Johnston**
- Música de **Louis de Francesco**

BERKELEY SQUARE
només podrà ésser vist a Bacelona en
● Sessió MIRADOR

EL SUPLICI DE TANTAL

—I sempre és en aquest moment que s'acaba la filmació!

(*Razzle*, Nova York)

—Semblen dues germanes, oi?
—I no són dues germanes?
—No; són tres: l'altra es deu haver quedat a casa.

(*Marc' Aurelio*, Roma)

—Que llegeixes una novella d'amor?
—I ara! Si passa entre persones casades!

(*Marianne*, París)

DEMOCRATA FINS A LA MORT

—Es tracta d'un acord pres per majoria?

(*Marianne*, París)

PRIMAVERA

El primer raig de sol

(*Simplicissimus*, Munic)

—Li agraden les bèsties, senyora?
—Ja ho crec! Sobretot els renards blaus.

(*Gringoire*, París)

IMPRESOS COSTA
Nou de la Rambla, 45
BARCELONA

(c) Ministerio de Cultura 2006